

VERSLAG

OVER HET

bestuur en den toestand der zaken

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het College van Burgemeester en Schepenen
aan den Gemeente-Raad
in zijne zitting van 6 October 1884 voorgedragen.

Turnhout.

DRUKKERIJ F. BEERSMANS-PLEEK.

—
MDCCCLXXXIV.

Mijne Heeren,

Wij hebben de eer UEd., volgens de bepalingen van artikel 70 der gemeentewet, het volgend verslag voor te leggen over het bestuur en den toestand der zaken onzer stad gedurende het jaar 1883-1884.

TITEL I.

STAAT DER BEVOLKING.

Volgens de statistieke opname van 31 December l.l., beliep de bevolking onzer stad tot 17010 zielen. Zij werd onderverdeeld in 8161 mannen en 8849 vrouwen.

BEWEGING VAN DEN BURGERLIJKEN STAND.

**Geboorten, sterfgevallen, huwelijken,
echtscheidingen,
erkende en gewettigde kinderen.**

Ten einde UEd. nopens den staat der bevolking en de beweging van den Burgerlijken Stand nader in te lichten, geven wij hier de vergelijkende tafel der jaren 1882 en 1883.

Van de sterfgevallen der twee geslachten in 1883, tellen er :

Van 0 tot 1 dag	3
" 1 " 2 dagen	0
" 2 " 3 "	1
" 3 " 4 "	2
" 4 " 5 "	1
" 5 " 10 "	5
" 10 " 15 "	5
" 15 " 20 "	1
" 20 " 25 "	4
" 25 " 1 maand volkomen	1
" 1 " 2 " "	19
" 2 " 3 " "	11
" 3 " 6 " "	26
" 6 " 1 jaar	52
" 1 " 2 "	65
" 2 " 3 "	33
" 3 " 4 "	25
" 4 " 5 "	8
" 5 " 6 "	8
" 6 " 7 "	3
" 7 " 8 "	3
" 8 " 9 "	3
" 9 " 10 "	0
" 10 " 11 "	1

JAREN.		1883		1882		Verschil in meer in min
GETAL GEBORNTEN.						
MANNELIJKE		308	332	308	332	24
VROUWELIJKE		294	293	294	293	00
MANNELIJKE		12	7	12	7	0
VROUWELIJKE		7	8	7	8	1
TOTAAL.		621	621	621	621	19
GETAL STERFGEVALLEN.						
MANNELIJKE		182	91	182	91	00
VROUWELIJKE		138	88	138	88	00
MANNELIJKE		50	40	50	40	00
VROUWELIJKE		38	33	38	33	0
WEDUWENAARS		32	22	32	22	00
WEDUWEN		36	30	36	30	0
TOTAAL.		476	304	476	304	00
Meerder gestorven dan geboren		00	00	00	00	00
Meerder geboren dan gestorven		145	336	145	336	191
GETAL DOOD GEROREN.						
MANNELIJKE		14	15	14	15	1
VROUWELIJKE		9	12	9	12	3
TOTAAL.		23	27	23	27	4
Getal tweelingen onder de geboorten begrepen.		8	12	8	12	4
AANMERKINGEN.						
<p>In 1883 zijn hier ter stede 0 personen van het mannelijk en 2 van het vrouwelijk geslacht overleden, die geen deel van de bevolking maakten; terwijl er 2 van het mannelijk en 7 van het vrouwelijk geslacht die hier woonachtig waren, elders zijn overleden.</p> <p>Tusschen de 145 meer geboren dan gestorven zijn er 6 begraven wter ouders elders waren schijfveest en die dus ook in het voorangehande effer der bevolking 17010 niet mede zijn geteld.</p>						

		Medegedragen. 280
Van 11 tot 12 jaren.	.	1
" 12 " 13 "	.	0
" 13 " 14 "	.	0
" 14 " 15 "	.	1
" 15 " 16 "	.	1
" 16 " 17 "	.	1
" 17 " 18 "	.	1
" 18 " 19 "	.	0
" 19 " 20 "	.	0
" 20 " 21 "	.	1
" 21 " 22 "	.	2
" 22 " 23 "	.	2
" 23 " 24 "	.	1
" 24 " 25 "	.	1
" 25 " 30 "	.	4
" 30 " 35 "	.	4
" 35 " 40 "	.	11
" 40 " 45 "	.	11
" 45 " 50 "	.	14
" 50 " 55 "	.	5
" 55 " 60 "	.	17
" 60 " 65 "	.	18
" 65 " 70 "	.	21
" 70 " 75 "	.	19
" 75 " 80 "	.	28
		—
	Mede te dragen.	444

		Medegedragen. 444
Van 80 tot 85 jaren.	.	19
" 85 " 90 "	.	11
" 90 " 95 "	.	2
		—
	Totaal.	476
Overleden in Januari	.	95
" " Februari	.	78
" " Maart	.	69
" " April	.	28
" " Mei	.	31
" " Juni	.	24
" " Juli	.	23
" " Augustus	.	31
" " September	.	25
" " October	.	23
" " November	.	22
" " December	.	27
		—
	Totaal.	476

Volgens opgaaft zijn er gestorven in 1883 ten gevolge van :

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Mazelen.	65	58
Kroep	4	1
Tijphuskoorts	1	1
Kickhoest	4	4
	—	—
	Mede te dragen 72	64

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Medege dragen.	72	04
Kinderbedzickte	0	4
Longtering en chronische borstziekten	17	21
Luchtpijpontsteking, longontsteking, (fleuris en acute ziekte der ademhalingswerktuigen.	50	18
Darmontsteking, afgang	25	15
Verscheidene ziekten onder de bovengenoemden niet begrepen	116	92
Verdrinking	5	0
Brandwonden	1	0
Totaal.	264	212
Overeenkomend totaal.	476	

HUWELIJKEN.

Huwelijken tusschen jonkmans en meisjes :

Jonkmans, geboren in 1854-1858 met meisjes, geboren in 1854-1858	1
» » 1859-1845 » » 1840-1855	1
» » 1844-1848 » » 1854-1858	4
» » 1849-1855 » » 1840-1855	4
» » 1849-1855 » » 1854-1858	2
» » 1849-1855 » » 1859-1863	8
» » 1849-1855 » » 1864	
	en daarna 1
» » 1854-1858 » » 1844-1848	1
» » 1854-1858 » » 1840-1855	2
» » 1854-1858 » » 1854-1858	18
» » 1854-1858 » » 1859-1863	11
» » 1859-1863 » » 1854-1858	6
» » 1859-1863 » » 1859-1863	18
	77

		Medege dragen.	77
Jonkmans, geboren in 1859-1863 met meisjes, geboren in 1864		en daarna	8
» » 1864 en daarna » » 1859-1863			2
			87

Tusschen jonkmans en weduwen :

Jonkmans, geboren in 1859-1845 met weduwen, geboren in 1854-1858	1
» » 1849-1855 » » 1854-1858	1
» » 1849-1855 » » 1859-1845	1
» » 1859-1863 » » 1859-1845	1
» » 1859-1863 » » 1859-1863	1
	5

Tusschen weduvenaars en meisjes :

Weduvenaars, geb. in 1829-1855 met meisjes, geboren in 1820-1835	1
» » 1820-1855 » » 1859-1845	1
» » 1854-1855 » » 1849-1855	1
» » 1859-1845 » » 1849-1855	1
» » 1859-1845 » » 1854-1858	1
» » 1859-1845 » » 1859-1863	1
» » 1844-1848 » » 1849-1855	1
» » 1854-1858 » » 1854-1858	1
	8

Tusschen weduvenaars en weduwen :

Weduvenaars, geb. in 1809-1815 met weduwen, geboren in 1824-1828	1
» » 1824-1828 » » 1824-1828	1
» » 1829-1855 » » 1829-1855	1
» » 1854-1858 » » 1854-1858	1
	4

				Medege dragen.	4
Weduwnaars, geb. in 1859-1845 met weduwen, geboren in 1854-1838					1
» » 1850-1845	»	»	1849-1833		1
» » 1844-1848	»	»	1850-1865		1
» » 1840-1853	»	»	1844-1848		1
					<u>8</u>
			Totaal	108	
			In 1882	114	
					<u>6</u>
			Vershil in min		6

ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN.

			Jongens	Meisjes.
Erkend bij de verklaring van geboorte			0	0
Gewettigd van minder dan 5 maanden reeds erkend.			1	0
» » 5 maanden tot 1 jaar niet erkend			0	1
» » 1 tot 2 jaar			1	1
» » 2 » 5 »			0	1
			<u>2</u>	<u>5</u>
			Totaal.	5

VERANDERING VAN WONING.

De personen, die van 1 Januari tot en met 31 December 1883 onze stad of haren buitenkring kwamen bewonen, worden onderverdeeld als volgt :

Van andere gemeenten van het rijk : 202 mannen, 215 vrouwen.

Van buiten 's lands :

Uit Frankrijk	0	»	1	»
» Holland	18	»	25	»
» Duitschland	2	»	5	»
	<u>222</u>	»	<u>242</u>	»

464

Zijn van hier vertrokken :

Naar andere gemeenten in het rijk : 284 mannen, 287 vrouwen.

» » koninkrijken en landen:

» Frankrijk	1	»	0	»
» Holland	29	»	31	»
» Duitschland	5	»	5	»
» Andere landen	1	»	0	»

Totaal. 518 » 521 »

659

Zoodat er 96 mannen en 79 vrouwen meerder zijn vertrokken dan komen wonen.

REGISTERS DER BEVOLKING.

Deze worden steeds naar wensch gehouden. Stippen wij aan in het voorbijgaan dat veelal de nummers der huizen, bij het schilderen of witten der gevels niet worden herplaatst, en hieruit eene zekere moelijkheid spruit in het in orde houden der veranderingen van woonplaats binnen de stad.

INBOORLINGSCHAP.

Andermaal hebben er twee inboorlingen hunne hoedanigheid van Belg gevergd gelijkvormig de wet van 1 April 1879.

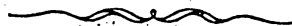
REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKE STAND.

Het krediet van fr. 2978.80 waarvan wij in ons vorig verslag breedvoeriger gewaagden, is in de begrooting van 1884 in ontvangst en uitgaaf gebracht, en zal aldus definitief zijn geregeld.

De extracten tot 1 Augusti aan de societeit St-Jan Francis Regis afgeleverd, zijn ten getalle van 25.

VERIFICATIE DER REGISTERS VAN DEN
BURGERLIJKEN STAND.

Zonder aanmerkingen.

TITEL II.

GEMEENTE-BESTUUR.

Gemeente-Raad.

De vacatuur van den heer F. C. Loyens bestaat nog altijd in den Gemeente-Raad. Zij zal worden ingevuld bij de aanstaande gemeente-kiezing van 19 October eerstkomende, wanneer ook de heeren Burgemeester, V. Van Hal, Schepen, H. Hendrickx, C. Hombrouck, J. Marynen, J. B. Straelen, Ad. Goelen en J. B. Wouters aan eene herkiezing zullen onderworpen worden.

De Raad hield in 1883 achttien zittingen.

**College van Burgemeester en
Schepenen.**

Hetzelve is regelmatig samengesteld.

Bij koninklijk besluit van 25 Juli 1884 is de heer P. J. M. A. Dierckx, Schepen der stad sedert 1866, en bij

de kiezing van 25 October 1881 als gemeente-raadslid herkozen, tot Schepen herbenoemd.

Hij heeft den eed, vereischt bij de wetten van 1 Juli 1860 en 4 Juni 1878, in openbare zitting des Gemeente-Raads van 4 Augusti ll. in handen des heeren Burgemeesters afgelegd, en zijne installatie heeft onmiddellijk daarna plaats gehad.

In zitting van het College van zelfden datum is hij als Openbaren Ambtenaar van den Burgerlijken Stand heraan-gesteld.

Gemeente-ontvangst.

De nederlegging der rekening over het dienstjaar 1883 is ten stadhuize ten geschikten tijde geschied.

Het bureel van den ontvanger der stad is in den loop der maand Juli ll. overgebracht van de Gasthuisstraat naar de Leopoldstraat, W. 4 N° 38.

Personeel en inrichting der bureelen.

Buiten de verandering die wij onder deze rubriek in het verslag van verleden jaar aanstipten, hebben wij van geene wijzigingen gewag te maken.

Kiezerslijsten.

Wet van 24 Augusti 1883.

Zooals wij verleden jaar meldden, werden er bij uitvoering van artikel 36 der voormelde wet, slechts 8 burgers als gemeentekiezers doorgehaald.

*Bekwaamheidskiesgerechtigden
voor de Provincie en de Gemeente.*

Overeenkomstig artikel 41, § A, werd er van 1 tot 14 October door ons overgegaan tot de opmaking der kiezerslijst, door art. 1 en 40 voorgeschreven.

De van rechtswege bekwaamheidskiesers, op deze lijst gebracht, beliepen tot 116, zonder 66 cijnsgerechtigden en 4 bekwaamheidskiesers, voor het sluiten der lijst op 3 November volgende, van ambtswege erbij gevoegd.

Er valt aan te merken dat tusschen de 116 bekwaamheidskiesers, op de oorspronkelijke lijst gebracht, er 21 waren welke ook reeds den cijns bezaten.

Bij de definitieve sluiting waren er dus op de lijst der van rechtswege bekwaamheidskiesers 186 personen ingeschreven.

Er werd tegen deze lijst geen enkel beroep ingeworpen.

Volgens artikel 7 der wet, is de lijst der onderwijsgestichten, welke hoofden hoedanigheid bezitten om getuigschriften van schoolbijwoning af te leveren, door de bestendige Deputatie van den Provincialen Raad van Antwerpen op 6 December 1883 vastgesteld geworden.

Zij behelst voor Turnhout :

A. Officieele lijst ;

Staats middelbare school ; bestuurder : G. Senden.

Lagere school ; id. E. Tyriard.

School voor volwassenen ; id. id.

B. Vrije gestichten.

College van humaniteiten ; bestuurder : Aug. Selosse.

Lagere school ; id. A. F. Jacobs.

id. (Sevendonck) ; id. F. Van der Veken.

School voor volwassenen ; id. G. Van Grunderbeek.

Het Gemeentebestuur heeft oogenblikkelijk na de bekendmaking der wet, bij afkondiging en aanplakking eenen oproep aan de burgers gedaan die verlangden deel te nemen aan de kiesexamen.

Bij het sluiten der inschrijvingslijst op 15 October 1883 beliepen de aanvragen tot 247 waaronder 206 vlaamsche en 41 fransche.

Jury's der examen.

Bij ministerieel besluit van 13 October 1883, werden genoemd als leden der Jury voor het kanton Turnhout :

Voorzitter : M. Vermeirsch, J. ; doktor, alhier.

Id.-Plaatsvervanger : M. Vendelmans, E. ; gemeentesecretaris te Gierle.

Lid-secretaris : M. G. Senden, bestuurder der Staats middelbare school alhier.

Plaatsvervanger : M. Tyriard, E., bestuurder der lagere school, alhier.

Lid : M. Van Dyck, J., onderwijzer te Zondereygen.

Plaatsvervanger : M. Claesen, Ed., onderwijzer te Oud-Turnhout.

De jury van beroep werd voor het arrondissement Turnhout, bij ministerieel besluit van 27 November 1883, samengesteld als volgt:

Voorzitter : M. Roest, J., avoué alhier.

Plaatsvervanger : M. Mermans, H., vrederechter alhier.

Lid-Secretaris : M. Heinz, Ch., kantonale opziener alhier.

Plaatsvervanger : M. Gillens, J., kantonale opziener te Cappellen. ;

Lid : M. Jacobs, A. F., hoofdonderwijzer alhier.

Plaatsvervanger : M. Megens, M., hoofdonderwijzer te Gierle.

Overeenkomstig art. 11, alinéa 3 van het koninklijk besluit van 2 October 1883 is er op 23 October 1883 in het Hotel van het Ministerie van het Inwendige, in openbare zitting overgegaan tot de trekking der kantonale jurys, gelast met de beoordeeling der kiesexamens.

Het kanton Turnhout beviel voor de vlaamsche werken aan de jury van Herenthals en voor de Fransche aan degene van Wellin.

Voor de fransche examens boden er zich 39 kandidaten aan, en voor de vlaamsche 186.

Het bekwaamheidsdiploma werd door de jury van Wellin aan de 39 kandidaten toegekend. Van de 186 kandidaten, die het examen ondergingen in de vlaamsche taal, bewaarden er 92 het diploma.

De beroepen beliepen tot 21 en 9 dezer hadden voor uitslag het bekwaamheidscertificaat aan de kandidaten te doen bekomen.

Men telde 15 minderjarigen die op de bijzondere lijst, krachtens artikel 35 der ministerieele onderrichting van 11 September 1883 opgemaakt, werden ingeschreven.

De lijst der bekwaamheidskiesgerechtigden, die volgens art. 2 en volgende der wet, hun exaamen met goeden uitslag hadden afgelegd, is door ons van 1 tot 14 December 1883 opgemaakt en bevatte 111 kiezers voor de provincie en de gemeente.

Voor de definitieve sluiting op 3 Januari 1884, schreven wij er nog 9 bij, zoodat hun getal tot 120 beliep.

De opmaking dezer lijst gaf ook geene aanleiding tot beroepsvoorzieningen.

Eindelijk zijn op 30 Januari van dit jaar, krachtens n° 3 der ministerieele onderrichting van 11 September 1883, de drie kiezerslijsten ineengesmolten en zij bevatten:

302 kiezers voor de Wetgevende Kamers ;

769 " voor den Provincialen Raad ;

984 " voor den Gemeente Raad.

Voor de inwerkstelling der lijsten op 1 Mei 1884, werd er een provinciale kiezer, bij arrest van het Hof van beroep, afgeschrapt.

WET VAN 26 APRIL 1884.

Bij toepassing van n° 44bis der samengevoegde kieswetten, zijn er alhier op de voormelde lijst doorgedaald 1 kiezer voor de Wetgevende Kamers en 19 voor de Provinciale- en Gemeenteraden, terwijl er 4 kiezers voor de Wetgevende Kamers en 23 voor de Provinciale- en Gemeenteraden zijn opgebracht.

De bepaaldé lijst welke dus op 1 mei 1884 in onze stad in voege kwam, geeft het volgende verschil :

JAREN.	KIEZERS VOOR DE VORMING		
	van de Wetge- vende Kamers.	van den Provincialen Raad.	van den Gemeente-Raad.
1883	299	549	803
1884	305	772	987
Verschil {	in meer.	223	184
	in min	0	0

WET VAN 21 MEI 1884.

Bij de jongste kiezingen van 10 Juni voor de Wetgevende Kamers en van 8 Juli voor het Senaat, is er, overeenkomstig de bepalingen der voormelde wet, voor de eerste maal van den kiesstempel gebruik gemaakt.

Voor de kiesexamen der maand April van dit jaar boden er zich 8 kandidaten aan.

De Jury's waren dezelfde als vooraangehaalde der maand October 1883.

Er werden 4 diploma's toegekend.

Herziening der Kiezerslijsten in 1884.

De jaarlijksche herziening der kiezerslijst onzer stad heeft van 1 tot 14 Augusti ll. plaats gehad.

Er zijn doorgeschraapt 18 personen die voor de sluiting waren overleden ; 17 welke hunne woonst elders hebben gevestigd ; 25 welke den cijns niet meer betalen en 1 die zijne lasten niet heeft voldaan in 1883.

6 Burgers verliezen hun recht als algemeene kiezers en 5 als provinciale, terwijl er 9 voor de eerste maal als algemeene en 11 als provinciale kiezers op de lijst voorkomen.

De nieuwe kiezers worden onderverdeeld in 7 voor de Wetgevende Kamers ; 22 voor den Provincialen Raad en 26 voor den Gemeenteraad.

Voor de definitieve sluiting der lijsten, heeft er nog 1 burger, van elders gekomen, zijn recht als algemeene kiezer doen gelden, terwijl nog 3 bekwaamheidskiesgerechtigden als provinciale kiezers werden ingeschreven.

Eene vraag tot inschrijving als algemeene kiezer is niet aanvaard.

De vergelijking der lijst van 1884 en der bepaald geslo-
tene voor 1885 geeft den volgenden uitslag:

JAREN	KIEZERS VOOR DE VORMING		
	van de Wet- gevende Kamers.	van den Provincialen Raad.	van den Gemeente-Raad.
1884	305	772	987
1885	302	778	990
Verschil {	in meer	6	3
	in min	3	0

Wetgevende Kamers.

De volgende tabel bevat de verschillende staten en beroepen waartoe de personen behooren in 1884 op de kiezerslijst voor de Wetgevende Kamers gebracht :

Landbouwers en pachters	28
Nijveraars (meesters van fabrieken of groote werkplaatsen) .	58
Beenhouwers	10
Bakkers en banketbakkers	11
Brouwers	5
Molenaars	3
Ondernemers, metsers, schilders en schrijnwerkers	18
Goud- en zilversmeden, juwelieren en horlogiemakers	1
Drukkers en boekhandelaars	3
Andere nijverheden	26
Logement- en hotelhouders en restaurateurs	1
Winkeliers (kleinhandelaren)	20
Herbergiers en slijters in dranken	20
Kooplieden, reeders en wisselagenten	22
Bankiers, wisselaren en makelaren	2
Staatsambtenaren en bedienden	10
Provinciale en gemeente-ambtenaren en bedienden	5
Rechters en raadsleden	7
Advokaten en avoués	5
Notarissen	5
Ministers der eerediensten	8
Bestuurders van onderwijsgestichten, professoren en onderwijzers	3
Genees- en heelmeeesters	3
Andere personen toehoorende aan den gezondheidsdienst	3
Mede te dragen	204

	Medege dragen	204
Letterkundige dagbladschrijvers		0
Kunstschilders, beeldhouwers en bouwkundigen		3
Officieren van het leger		0
Eigenaars, renteniers, burgerlijke en militaire gepensioneerden		31
Andere bedrijven		7
	Totaal	305

Lijst der Jury.

Bij de laatste herziening dezer lijst, beliep het getal ingeschrevenen tot 59.

Kiezingen.

Op 10 Juni laatst heeft er alhier eene wetgevende kiezing plaats gehad tot vernieuwing van het mandaat der drie volksvertegenwoordigers van het arrondissement Turnhout.

De drie aftredende leden werden zonder strijd herkozen, en bekwamen :

MM. Coomans	594	stemmen.
Nothomb	597	"
de Zerezo	606	"

Ten gevolge der ontbinding van het Senaat, gevolg van den uitslag der kiezingen voor de Wetgevende Kamers, had er op 8 Juli volgende in onze stad eene herkiezing plaats van den senator van het arrondissement Turnhout.

De heer de Mérode werd zonder strijd met een nieuw mandaat gelast.

Bestuurzaken, stadsschriften en archieven.

Men raadplege het verslag van verleden jaar.

Gemeente goederen.

Roerende en Onroerende.

De verkoop van overschotten van wegen en vage gronden, waarvan wij in vorig verslag gewaagden, heeft plaats gehad en deze zaak is in der minne geregeld geworden.

Hij heeft opgebracht de som van 411,86 frs.

Aankoopingen, verkooping, mangelingen.

Wij hebben het genoeg UEd. te kunnen mededeelen, dat, na jaren vertoevens, wij er eindelijk in gelukten den akker, kadastraal bekend wijk N, n° 212^d, groot 65 aren 15 centiaren, benodigd tot vergrooting van het Gemeentekerkhof, in der minne aan te koopen.

De prijs van 4995 franks, door UEd. in zitting van 28 Juli ll. vastgesteld zijnde, is deze door de Provinciale overheid goedgekeurd en heeft de verkooping op 5 Augusti volgende plaats gehad.

De stad heeft aan den heer J. B. Verwaest, huidevetter alhier, betaald wegens inneming van 37² 90 meters grond in den Kruishuisvoetweg of Van Blaedelstraatje frs. 90,96.

De heer Aug. Nuyens, koopman, betaalde aan de stad bij het heropbouwen eener huizing in de Lange Begijnestraat, voor inneming van 14² 58 meters grond, eene som van frs. 70. „

en de heer Henri Goossens, meester-timmerman in de Molenstraat, betaalde voor 19² 52 meters eene som van 46,84 franken.

De verkooping van spellen en heidestrooisel in de gemeentebosschen, dd° 23 October 1883, bracht 165, „ frs. op.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

Zonder verandering.

TITEL III.

GEMEENTE INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1883 en waardeering der begrooting van 1883.

GEWONE EN BUITENGEWONE ONTVANGSTEN.

a. GEWONE.

Erfelijke inkomsten.

	REKENING	BEGROOTING
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	6323,00	6323,00
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel enz.	633,60	150,00
<i>Gemachtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>		
Voor het onderhouden en verbeteren der buurt-wegen	5333,11	5600,00
		7233,00
	Mede te dragen	

Medege dragen		7233,00
Opbrengst van het staangeld in het vleeschhuis	423,00	430,00
Gewone additionneele centiemen op de belastingen	4616,63	4630,00
1/4 der belasting op de honden	534,17	550,00
Aandeel der stad voor de afgeschafte octrooirechten volgens de wet	68163,47	66700,39
Belastingen op de rijtuigen op veren of riemen	3100,00	3500,00
Item op de paarden en ossen	4521,60	4600,00
Item van de belasting op het bebouwd kadastral inkom en der bebouwde huizen, luthuizen en nijverheidsgebouwen	25268,10	25400,00

Andere ontvangsten.

Opbrengst der ruiming van de stadspissijnen en gemakken	72,00	72,00
Opbrengst der akten van den burgerlijken stand	163,16	200,00

B. BUITENGEWONE.

Goed slot der vorige rekening	52901,67	00,00
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	00,00	20484,67
Toelage van de provincie voor de stadsteekenschool	600,00	600,00
Toelage van den Staat voor de stadsteekenschool	600,00	600,00
Toelaag van Provincie en Staat voor de afwatering der Bentel- en Klinkstraten		5250,00
Toelaag voor de muziekschool van de Provincie en Staat	500,00	1000,00
Id. id. 1885 niet ingekomen		500,00
Id. voor het lager onderwijs	5723,00	7470,00
Vershillende ontvangsten, interesten der spaar- kas begrepen	1190,77	600,00
Buitengewone opcentiemen	29024,01	29450,00
Mede te dragen		184231,06

Medege dragen		184231,06
Militaire logementen, transporten, enz.	00,00	1000,00
Teruggave van de verschotten gedaan voor de kuissching der rivieren <i>ex officio</i> , ten laste der boordeigenaars	0,00	100,00
Opbrengst van reeds verleende en nog te verleenen concessien voor begraafplaats op het gemeente-kerkhof	500,00	600,00
Vierde uitgaaf op de leening aan 4 % van 1880; ber. des raads, 4 aug. 1884, goedgek. 8 dito		7600,00
Totaal		193331,06

GEWONE EN BUITENGEWONE UITGAVEN.

1. Kapittel. Huishoudelijk plaatselijk bestuur	00	16740,00
2. » Publieke veiligheid en gezondheids- gesteltenis; enz.	00	23310,00
3. » Gemeente-werken	00	11050,00
4. » Handel en scheepvaart	00	00,00
5. » Caserneering, logementen en militaire transporten	00	1000,00
6. » Publieke weldadigheid	00	60639,47
7. » Eeredienst	00	1300,00
8. » Openbaar onderwijs	00	10092,40
9. » Schoone Kunsten	00	6800,00
10. » Gevestigde schuld	00	8224,00
11. » Regelingen	00	400,00
12. » Herhalingen	00	8023,00
13. » Buitengewone uitgaven	00	00,00
14. » Verschillende uitgaven	00	6040,30
15. » Nieuwe werken en bijzondere uitgaven	00	20633,00
Totaal		183282,46

Uitkomst van de begrooting van 1885.

Ontvangsten	fr. 195531,00
Uitgaven	» 185282,40
	<hr/>
Overschot fr.	8268,60

Oude schulden.

Men raadplege hierover het verslag over 1882-1883.

Leeningen.

Zoo als wij verleden jaar meldden, was er op de leening van 1880 van 180,000 franks, slechts 130,000 frs. gebruikt.

De derde uitgaaf van 10,000 franks, voorzien in de begrooting van 1883, is slechts op 1 Juli ll., dus bij het sluiten der rekening over hetzelfde dienstjaar, geschied.

Wij bespaarden aldus eene som van 400 franks aan intrestcoupons, die vóór de uitgaaf, van de titels werden gekort en ingehouden.

In uitvoering uwer beslissing van 4 Augusti laatst, hebben wij eene vierde uitgaaf van 7600 fr. op voormelde leening gedaan, bij herhaling te regelen in de begrooting van 1885. Deze uitgaaf is genoodzaakt ten gevolge der weigering van hulp gelden door het Staatsbestuur, hetwelk bij zijn besluit van 20 September 1883, de toelaag van 7000 franks, onder art. 6 der buitengewone ontvangsten ingeschreven, voor verlenging der Lange Beggijnestraat en demping der Meir, niet toestond.

De genomene gelden op de leening van 1880 beloopt dus tot 147600. » franks.

Financiële gesteltenis.

De nedergelegde rekening over het dienstjaar 1883 sluit met eenen boni van frs. 30371,74, die na aftrek der som frs. 23323,17, waarmede de aftrek der begrooting van 1884 begint, de som van frs. 7048,57 blijft bedragen.

Comptabiliteit.

BEGROOTING VAN 1884.

De bestendige Deputatie van den Provincialen Raad stelde in zitting van 1 februari 1884 onze begrooting van het loopende jaar vast als volgt :

Ontvangsten	fr. 187979,83
Uitgaven	» 174543,73
	<hr/>
Overschot	fr. 13436,10

Rekening.

De nedergelegde rekening over het dienstjaar 1883 bedraagt in :

Ontvangsten	fr. 219105,31
Uitgaven	» 188733,57
	<hr/>
Overschot	» 30371,74
Er is reeds in de begrooting van 1884 gebracht	» 23323,17
	<hr/>

Dus blijft er beschikbaar . . . . . » 7048,57

Pensioenkas der toegevoegden.

De opnemng van het beschikbaar nominaal kapitaal, op 21 februari 1884, gaf de volgende uitslagen :

Ontvangsten	fr. 1753,11
Uitgaven	" 225, "
Goed slot	" 1528,11

Op korting dezer som is er eene Belgische obligatie van een nominaal kapitaal van frs. 1000. „ aangekocht, dewelk^e op 's Lands grootboek is ingeschreven onder nummer 11561.

De renten, in het bezit van het bijzonder pensioenfonds, bestaan thans uit : Eene obligatie van frs. 200. „ van de stad der leening van 1880 aan 4 %. Belgische fondsen 3 % : N°s 8667 en 8404; de eerste van 2000 fr. de tweede van 3300. „ frs; aan 4 % N° 6923 van 5100. „ frs. en eindelijk N° 11561 aan 3 % van 1000 frs.

De toegevoegden van politie Van den Broeck en Lefèvere hebt Gij in zitting van 28 april laatstleden op pensioen gesteld, en hun is het minimum, waarop zij aanspraak konden maken, toegekend.

Vermits de agent Lefèvere of vijfden Juli overleed, blijven er ten laste der kas twee pensioenen, zijnde degene der toegevoegden Feyen en Van den Broeck, ten beloope van 437,50 franken.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van Weldadigheid.

Het Bestuur is sedert ons laatste verslag hetzelfde gebleven. De heer Alph. Verwimp, advocaat alhier, volgde den 7ⁿ December 1883, wijlen den heer Fredericus Van Pelt, als Armmeester op.

Geneeskundige dienst.

De dienst wordt nog steeds door de twee geneesheeren Goffin en Vermeirsch waargenomen.

Roerende en onroerende goederen.

Zonder verandering.

Giften en legaten.

Sedert ons laatste verslag heeft het Armbestuur twee giften ontvangen, te weten :

1° Eene van 500 franken, van den heer Jac. Mertens, koopman te Syracuse (Amerika), voor concessie van begraafplaats voor wijlen zijne ouders op het gemeentekerkhof alhier ;

2° Eene id. van 500 franken, van vrouwe weduwe Hendrickx-Van de Luygaetder, voor het bekomen van concessie voor begraafplaats op het gemeentekerkhof voor wijlen haren man en hare familie.

Aankoopingen, verkooping en mangelingen.

Memorie.

Afleggingen aanlegging van kapitalen.

Er werden door het Weldadigheidsbureau twee Belgische obligatiën aangekocht :

1° Eene van frs. 700. » aan 3 % ingeschreven op het grootboek der openbare schuld onder N° 10771.

2° Eene van frs. 600. » aan 3 %, ingeschreven op het grootboek der openbare schuld onder N° 11031.

Comptabiliteit.

Rekening voor het jaar 1883. Dezelve belooft in :

Ontvangsten van allerlei aard	fr. 58581,59
Uitgaven	„ 49297,31

Goed slot	„ 9284,28
---------------------	-----------

Begroting van 1884. Deze bedraagt in :

Ontvangsten	fr. 52157,48
Uitgaven	„ 51221,87

Overschot	„ 935,61
---------------------	----------

Het gezamenlijk bedrag der toelag van de stad voor den dienst van het Armwezen is tegen 1883 nog met 1000 franks verminderd, en bedraagt dus voor 1884 frs. 28400. » Hierin zijn echter niet begrepen de aandeelen der stad in de vorming van het gemeenzaam fonds, dewelke voor 1884 beloopten ter somme van 10227. » franks, onverminderd het bijvoeglijk aandeel voor 1883, beloopende fr. 843,70.

Onderstanden, uitdeelingen.

Uit de ontleding der rekening over 1883 bestaat men de volgende onderstanden :

In geld	9000, »
In brood	9244,14
In kleederen, lijnwaad en beddegoed	930,14
In geneesmiddelen	1540, »
Jaarwedden der gences-, heel- en vroedmeesters	2000, »
Mondkosten enz. der bestedingen ter woonst	10000,91
Voor armen ter woonst in vreemde gemeenten te helpen	
[in 1883	990,12
Id. id in vorige jaren	178,52
Voor huishuren	2500,00
Aan vreemde behoeftigen in de stad verblijvende	4000,00
Mondkosten der bestedingen (buitengewoon krediet)	2100,00

Samen fr. 44102,83

Betwistbare zaken.

Geene.

Godshuizen.

BESTUUR.

Het mandaat van den heer Gustaaf Glenisson, nijveraar, als lid van het Bestuur, is in den loop van het jaar vernieuwd.

Bovendien is men op 8 October 1883 overgegaan tot de benoeming van den heer Alphons Verwaest, als Tresorier, in vervanging van den heer Fred. Van Pelt, overleden.

De jaarwedde aan dit ambt verbonden belooft 700 franken. De te stellen borgtocht is bepaald op 7000 franks.

Roerende en onroerende goederen.

De veranderingen in den loop van het jaar voorgekomen, deelen wij mede onder de rubriek : aankoopingen, verkoo-
pingen, mangelingen.

Giften en legaten.

Bij akt van 10 November 1883 gaf de heer Jacobus Mer-
tens, koopman, wonende te Syracuse (Vereenigde Staten
van Amerika), aan St Petrus Godshuis fr. 250 en aan
Ste Elisabeth's Gasthuis fr. 250, tot het bekomen van con-
cessie eener begraafplaats op het Gemeente-kerkhof.

Tot hetzelfde einde gaf jufv. Anna Maria Van de Luy-
gaetder, weduwe van mijnheer Henricus Egidius Hendrickx,
bij akt van 5 December 1883, aan beide voormelde gestich-
ten eene afzonderlijke som van fr. 250.

Eindelijk ontving St Petrus Godshuis eene gift van 1000
franken van vrouwe Van Besau-Van Looy voor het beko-
men van concessie van grond op het Gemeente-kerkhof
alhier, bij akt van 2 Augusti 1884.

Aankoopingen, verkoopingen, mangelingen.

Bij beraadslaging van 12 April 1884 verkocht het Be-
stuur der Godshuizen aan den heer Henri Lenaerts, huide-
vetter alhier, een perceel grond ter grootte van 1 are 18
cent. 50 dec.

Hetzelve is gelegen op den hoek der nieuwe straat; lei-

dende van de Begijnestraat naar de oude kom der Vaart,
en den Staatssteenweg van Turnhout naar Breda.

De verkoopprijs beliep 300 franks per are.

Bij beraadslaging van 29 April 1884 werd aan
denzelfden heer verkocht een perceel grond van 7 aren,
aan den prijs van 120 franks per are, en gelegen nabij den
Beremolen.

Beide beramingen zijn behoorlijk door den Gemeenteraad
en de bestendige Deputatie goedgekeurd geworden.

Op 29 Februari ll. verkocht men de kanadaboomen,
staande op de Meir.

Deze brachten op fr. 141.90.

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

Sedert ons laatste verslag zijn er ten gunste van St Petrus
Godshuis aangekocht voor fr. 4000 Belgische obligatiën 3 %
aan fr. 81,90, ingeschreven onder N° 1100; men betaalde
hiervoor netto fr. 3288,94.

Met de gelden, voortkomende van uitgekomenen stukken
der Belgische Annuïteiten N°s 4562 en 4577, kocht men
voor het Gasthuis aan voor 3000 franks Belgische Annuïtei-
ten 4 % aan fr. 101,75. Het totaal beloop van dezen aan-
koop was fr. 3052,50.

Comptabiliteit.

De begrootingen voor het dienstjaar 1884 werden vast-
gesteld als volgt :

	ONTVANGSTEN	UITGAVEN	OVERSCHOT
Gasthuis	fr. 20871,96	fr. 20805, »	fr. 66,96
Begijnhof	» 15001,91	» 15033,80	» 0,05
St. Petrus Godshuis	» 39405,51	» 39400,29	» 05,22
Algemeen totaal	fr. 81900,38	fr. 81861,15	fr. 158,25
Die voor 1883 bedroegen	» 79582,53	» 79371,18	» 211,35
Verschil in { meer	fr. 2410,85	fr. 2489,97	fr. 0,00
{ min	» 0,00	» 0,00	» 75,12

Voor de herplaatsing van kapitalen bracht men in de begrooting van :

St. Elisabeth's Gasthuis.	fr. 5000, »
Begijnhof	» 100, »
St. Petrus Godshuis	» 5907,75
Totaal	fr. 9007,75

De rekeningen over 1883 bedragen :

	ONTVANGSTEN	UITGAVEN	OVERSCHOT
St. Elisabeth's Gasthuis	fr. 25216,49	fr. 24651,19	fr. 565,30
Begijnhof	» 15045,94	» 15382,11	» 03,83
St. Petrus Godshuis	» 30075,99	» 31010,36	» 5005,03
Algemeen totaal	fr. 70338,42	fr. 71243,66	fr. 5694,76

De uitgaaf van fr. 10,000. » der leening van 1880 aan 4 %, waarvan wij onder TITEL III, Leeningen, gewaagden, is op 4 Juli laatst, ten gunste van St Petrus Godshuis geschied.

Betwistbare zaken.

Geene.

Fondatie en Infirmierie op het Begijnhof.

Ten tijde der opmaking van de begrooting voor het dienstjaar 1884, zijnde 1 December 1883, waren er boven de Bestuurster en hare helpster 7 zieken of gebrekkige begijnen in de Infirmierij, terwijl er 8 in de fondatie waren opgenomen.

St. Elisabeth's Gasthuis.

PERSONEEL.

Op 4 November 1883 is er eene kloosterzuster overleden, Zuster Lucia, in de wereld Devisser Elisabeth, oud 23 jaren, te Ryckevorsel geboren, en op het oogenblik harer intrede te Minderhout woonachtig.

Het personeel bestaat thans uit 18 religieuzen, de overste erin begrepen.

Men bezigt bestendig 6 hoveniers en knechten en 2 meiden voor de hoeve, den landbouw, den stal, enz.

Ziekeneu.

Men verpleegde in het Gasthuis alhier van 1 September 1883 tot 1 September jl. :

Ten laste van Turnhout.	281 personen.
« van andere gemeenten	14 «
« van den Staat	2 «
Voor hunne penningen	20 «

Totaal 323 personen.

St. Pieters Godshuis.

Het inwendig bestuur van het gesticht blijft voortdurend

toevertrouwd aan 8 religieuzen, onder het toezicht van den eerw. heer Raeymackers, Ernest.

De gemiddelde bevolking bestaat uit 41 weezen meisjes en 16 jongens. Men telde er 33 oude mannen en 19 oude vrouwen.

Zinneloozen.

Het getal zinneloozen ten laste der stad geplaatst in de zinneloozengestichten te Erps-Querbs, Brugge, St-Truiden en Gheel beloopt tot 22.

Het 1/4 hiervoor door de stad betaald bedroeg 2184,91 fr.

Blinden en doofstommen.

Men betaalde voor dezen dienst fr. 505,22. Tegenwoordig zijn er nog 3 stomdooven en 1 blinde te Brugge en 1 blinde te Zwijndrecht.

Bedelaarswerkhuisen.

Gemiddeld zijn er 26 à 27 bedelaars te onderhouden. Onverminderd de 3/4 ten laste van het gemeenzaam fonds, betaalde men hiervoor fr. 2419,77.

In 1884 werden er twee minderjarigen geplaatst in de hervormingsschool te Ruysselede.

TITEL V.

E E R E D I E N S T .

Geestelijkheid.

Op 21 April 1884 had in onze stad een heugelijk feest plaats.

De eerw. heer J. B. Van de Velde, sedert 1859 Pastor-Deken alhier, vierde zijn vijf-en twintigjarig jubelfeest als Pastor-Deken der hoofdkerk van St Pieter.

Reeds den avond te voren kondigde men het feest aan door het gelui der klokken en het spelen van den beiaard.

's Anderendaags ten 10 uren had er een solemneelen dienst tot dankzegging plaats, bijgewoond door al de geestelijke en openbare besturen der stad, en onder welken het orkest eene Mis, aan Weber's repertorium ontleend, uitvoerde.

Onmiddellijk daarna geschiedde ter Pastorij de officieele ontvangst van al de voorgenomde Besturen.

De Gemeente-raad begaf zich in korps naar de woning van den Jubilaris, alwaar de heer Burgemeester eenige welgepaste woorden van gelukwensching den Herder der parochie toestuurde.

Eindelijk trok men des avonds ten 8 ure de feestklok; de lichten werden ontstoken en eene algemeene verlichting volgde.

Het Stadhuis en meer andere gebouwen waren met de gaz verlicht.

Te dezer gelegenheid werden de armen der stad, alsmede de weezen en ouderlingen van St Pieters Godshuis door den Jubilaris milddadig begiftigd.

De eerw. heer J. B. Pittoors, pastor van het burgerlijk hospitaal alhier, is op het einde van 1883 tot professor in het groot seminarie te Mechelen benoemd.

Hij is alhier opgevolgd door den eerw. heer P. F. Gebruers, voorheen onderpastoor te Herenthals.

Kerkfabrieken.

Door het vertrek van den eerw. heer Pittoors, heeft het kerkfabriek van St Pieter moeten voorzien in de plaats van eenen schatbewaarder.

Tot deze functie benoemde men den eerw. heer P. N. J. Franck, bestuurder van het klooster van het H. Graf alhier.

Zijne borgtocht is op 1600 franken bepaald geworden.

In zitting van 6 April II. is het Bureel regelmatig samengesteld; tezelfder tijd benoemde men den eerw. heer Gebruers, pastoor van het Gasthuis, tot lid van den kerkenraad, in vervanging van den eerw. heer Pittoors, elders geroepen.

In het personeel van het kerkfabriek van O. L. V. van Sevendonck hebben wij geene verandering aan te stippen.

Rekeningen over 1883.

A. St Petrus kerk.

Gewone en buitengewone ontvangsten.	.	.	fr. 20721,07
Uitgaven.	.	.	» 10702,52
			Overschot fr. 1018,55

B. O. L. V. te Sevendonck.

Gewone en buitengewone ontvangsten.	.	.	fr. 688,04
Uitgaven.	.	.	» 599,53
			Overschot fr. 88,51

Begrootingen voor 1884.

A. St Petrus kerk.

Gewone en buitengewone ontvangsten.	.	.	fr. 23450,56
Uitgaven.	.	.	» 21027,70
			Overschot fr. 1828,86

B. O. L. V. te Sevendonck.

Gewone en buitengewone ontvangsten.	.	.	fr. 716, »
Uitgaven.	.	.	» 615,26
			Overschot fr. 100,74

Nieuwe werken.

De geschilderde glasraam, geschonken door den eerw. heer Victor Glenisson, en waarvan wij in ons vorig verslag gewaagden, is in den loop van het jaar geplaatst geworden.

Roerende en onroerende goederen.

Deze zijn dezelfde gebleven.

Giften en legaten.

Sedert ons laatste verslag ontving het kerkfabriek van St Pieter een legaat zonder last in vollen eigendom en vrij van successierechten.

Hetzelve bestond uit eenen akker, gelegen te Oosthoven onder Turnhout, kadastraal wijk C, N°s 1084 en 1085, groot samen 62 aren 40 centiareen, en geschonken door wijlen den heer J. F. Van Put, in leven partikuliere te Turnhout woonachtig.

Bij beraming van 7 October 1883, nam het kerkfabriek van O. L. V. te Sevendonck eene gift aan van 1000 franks, op last van ceuwigdurende missen en gebed, door wijlen den heer J. F. Willems, overleden te Antwerpen in 1882.

Kapitalen.

Zonder verandering.

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

College van Humaniteiten.

Het St Joseph's College blijft steeds even bloeiend.

Het getal der leerlingen, bijzonderlijk der internen, neemt nog altijd toe.

Niettegenstaande de ruimte der lokalen, is men verplicht zich aan het bereikte nummer te houden.

Voor wat betreft de Apostolieken en de externen, het getal dezer is nagenoeg hetzelfde gebleven.

Een gedeelte van den hof van het gesticht is dit jaar ingenomen om tot speelplaats voor de leerlingen der stad te worden gebezigd.

Staats middelbare Jongensschool.

Het mandaat der verschillende leden van het besturend Bureel onzer middelbare school, werd bij koninklijk besluit van 30 Mei 1884 voor drie jaren hernieuwd; alleenlijk de heer G. Van Pelt, intusschentijd gemeente-raadslid gekozen, en dientengevolge geen deel van het Bureel als lid buiten den Raad kunnende blijven, is vervangen door den heer Jan Hollemans. Gedurende het afgelopen schooljaar volgden 180 leerlingen de lessen. Hiervan woonden 48 de cursussen der middelbare afdeling en 132 die der voorbereidende klassen bij.

Het onderwijzend personeel onderging de volgende veranderingen :

Mr Van Belleghem, regent, werd in deze hoedanigheid vervangen door den heer J. Deckers, leeraar der middelbare school van St Truiden.

Bij ministerieelen brief van 30 Mei ll. werd Mr J. Brouwers, voorloopig onderwijzer onzer middelbare school, van zijne bediening ontheven en is tot hiertoe niet vervangen.

De heeren Ch. Bertels en Ch. Hof, beide onderwijzers, zijn bepaald aangesteld, de eerste als leeraar der gymnastiek, de andere als leeraar der teekenkunst,

Als voorloopig professor der muziekkunst kwam de heer Fr. Andelhof in de plaats van den heer Cleemann, welke onze stad heeft verlaten.

Bij den bijzonderen prijskamp der vlaamsche taal tusschen de Staats-middelbare scholen in 1883, bekwam de heer Guil. Van den Bosch de eerste eervolle melding met 57 punten op 100.

GEMEENTE LAGER ONDERWIJS.

Lagere scholen, scholen voor volwassenen, bewaarschool.

De tusschentijdige hulponderwijzer Alphons Monsieurs is benoemd als onderwijzer te Meerhout, terwijl de heer Jos. Moreels, hulponderwijzer, van Rumpst gekomen, den eerstgenoemden op 23 Februari II. heeft vervangen.

Bij het openen van het schooljaar 1883-1884 is jufvrouw Estella Vernimmen als tweede hulponderwijzeres voor de bewaarafdeeling van ambtswege benoemd geworden.

De kinderen, in het afgelopen schooljaar de klassen volgende, worden onderverdeeld als volgt :

Stads-kosteloze jongensschool	76	leerlingen.
id. meisjesschool	105	„
Stads-jongens avondschoon, volwassenen	124	„
id. meisjes id. id.	15	„
id. bewaarschool, jongens	49	„
id. id. meisjes	50	„
Gemengde school te Sevendonck	0	„
Totaal	419	„

Onderwijzend personeel, jaarwedden, enz.

Men raadplege het verslag van vorig jaar. Ter loops moeten wij doen aanmerken dat in de stedelijke begrooting voor het dienstjaar 1884, onder art. 3 van kapittel XIII een krediet is gebracht van fr. 567,84 om het tekort te dekken voortspruitende uit de rekening der Staats-middelbare school van 1881.

Onderstand voor het lager onderwijs.

De nedergelegde rekening over het afgelopen dienstjaar bewijst dat er slechts eene som van fr. 3725, „ als toelaag is ontvangen. Zij wordt onderverdeeld als volgt :

Toelaag voor het lager onderwijs	fr. 1800, „
Id. van den Staat voor de Bewaarschool	„ 1250, „
Id. van de provincie id.	„ 200, „
Id. id. voor de volwassenen	„ 70, „
Id. van den Staat id.	„ 405, „
Totaal	fr. 3725, „

De bijdragen der gemeente beliepen volgens de schoolrekening :

Batig slot der rekening 1882	fr. 5419.75
Voor de gewone kosten	„ 7620, „
Schadeloosstelling voor huishuur	„ 300, „
Voor prijsuitdeelingen	„ 170.60
Voor de Bewaarafdeeling	„ 725, „
Voor de scholen van volwassenen	„ 475, „
Voor boeken, schoolbehoeften enz.	„ 210, „
Totaal	fr. 14920.35

BIJZONDER LAGER ONDERWIJS.

Lagere scholen, scholen voor volwassenen, bewaarschool.

De lagere school voor jongens telde in het afgelopen schooljaar 790 leerlingen.

Men bestatigt dat het getal der ter schole gaande kinderen van jaar tot jaar toeneemt.

In de meisjesschool ontvingen er 574 leerlingen het onderwijs.

39 jongens en 22 meisjes bezochten de gemengde school van Sevendonck.

De zondagscholen voor volwassenen werden gevolgd door 430 jongens en 285 meisjes.

Nonnen van het H. Graf.

Tegen betaling	294 leerlingen.
Voor kosteloos onderwijs.	130 "
id. id. kantwerken, naaien, breien enz.	68 "
	— "
Samen	492 "

De kinderen der bewaarschool worden verdeeld in 167 jongens en 133 meisjes.

Nijverheids-, Kunsten-, Ambacht- en Normaalscholen.

Geene.

Bijzondere kostschool.

De bijzondere kostschool voor meisjes, onder het bestuur der Kanunnikessen van het H. Graf, telde in het schooljaar 1883—1884 35 pensionnaires.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

De Teekenschool onzer stad verdient voortdurend allen lof. Het getal der leerlingen die gedurende het schooljaar 1883-1884 de lessen volgden, belooft tot 196.

53 dezer legden zich toe op de lijntekening;

90 op het figuur en het ornament;

49 op de bouwkunde, en

4 op de decoratieschildering.

Het Staatsbestuur, getrouw aan zijn verleden, schonk andermaal 4 eere metalen tot aanmoediging.

Er had bij het eindigen van het schooljaar een vierjaarlijksche prijskamp plaats, waaraan twee leerlingen deel namen.

De Jury, ingevolgt het reglement samengesteld voor het beoordeelen der konkoersen, was ten uiterste voldaan over de gewrochten der twee kampers.

De eerste prijs, groot zilveren eeremetaal van het Staatsbestuur en 50 franks der stad, werd toegekend aan het werk van den heer Fr. Brusselaers. De heer J. B. Adriaenssens bekwam een klein zilveren eeremetaal van het Gouvernement en 25 franks van de stad.

Tot aanmoediging en vooruitgang der school hebt Gij den oud-leerling, den heer J. Deswart, thans leerling der Akademie te Antwerpen, voor de tweede maal in 1884 met eene toelaag van 150 franks willen ondersteunen.

Muziekschool.

Mochten wij verleden jaar eene veelbelovende verbetering verwachten uit de herinrichting der school door den heer Emiel Verrees, Bestuurder-Muziekmeester, dan zeker vinden wij ons in deze verwachting niet bedrogen.

Immers de jongste prijsuitdeeling heeft ons getoond dat de vooruitgang schitterend is.

De oefeningen der leerlingen, zoo voor viool, als voor saxhorn-alto, saxophone-soprano, hoorn en cornet-à-pistons verwierven den meesten bijval.

Athalie, Oratorium van Mendelsohn, eerste bedrijf, werd uitgevoerd door al de leerlingen der school, en de kooren alsmede de afwisselende solo's overtroffen eenieders verwachting.

Wij verhoplen dat deze gunstige uitslag meer en meer zal worden gewaardeerd, en dat het getal leerlingen, thans uit 42 bestaande, in verhouding zal aangroeien.

De jaarlijksche toelaag van 500. „ franks, door den Staat

aan de school verleend van af hare inrichting, is sedert 1881 niet meer toegestaan.

Letterkundige genootschappen.

Deze bestaan ter stede niet.

Muziekgezelschappen.

Zonder verandering.

Bijzondere verzamelingen van oudheden, enz.

Wij hebben deswegens niets merkwaardigs te vermelden.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST.

OPENBARE GEZONDHEIDSGESTELTENIS.

In de plaatselijke geneeskundige commissie is er geene verandering geschied. Ter oorzake der cholera, in het zuidelijk gedeelte van Frankrijk uitgebersten, heeft voornoemde commissie het noodig geacht bijzondere maatregelen voor te schrijven, ten einde zich tegen enen mogelijken inval van dien geesel hier ter stede te behoeden.

Onder de voorzorgen, door dit geneeskundig korps voorgeschreven, achten wij de volgende bijzonder aanbevelenswaardig :

1° Het zuiver houden der goten en het besproeien der straten;

2° Het witten der huizen en legersteden;

3° De tijdelijke opschorsing van het vervoer van beir en vervuilde stoffen, als verwen, looierijwaters, bloed en afval van slachthuizen, enz.

4° Het bevorderen van stroomend water langs goten, grachten en riolen;

5° Het ontsmetten van pissijnen en riool-openingen.

6° Het zuiveren en verluchten der scholen;

7° Het nauwkeurig toezicht op den verkoop van onrijp fruit, min of meer bedorven vleesch, visch, groenten, enz.

Stippen wij ter loops aan dat dit artikel ten strengste is toegepast geworden, vooral wat betreft den verkoop van onrijp fruit.

8° De matigheid in eten en drinken, als zijnde dit middel het zekerste om van de vreeselijke cholera bevrijd te blijven.

De gezondheidstoestand onzer stad is opperbest, en met genoegen kunnen wij U melden dat in het afgelopen jaar tweemaal eene week verliep zonder dat men op het bureel van den burgerlijken stand overlijdens had in te schrijven.

In den loop van het jaar heeft de heer L. Broens, apotheker, zich elders als dusdanig gevestigd.

Integendeel opende de heer Ed. Naerhuysen eene apothek, terwijl de heeren J. M. P. Dieudonné en H. G. Huybrechts zich alhier als dokters komen te vestigen.

Koepokinënting.

Deze dienst blijft regelmatig geschieden.

De jaarlijksche premie van 250 franks der provincie,

voor de meeste kostelooze gedane herinëntingen, beviel dit jaar aan den stadsvaccinateur, den heer J. Vermeirsch, dokter alhier.

Begravenissen.

In den loop van de maand November laatst heeft er alhier eene burgerlijke begrafenis plaats gehad.

De heer Burgemeester handelde in deze zaak in overeenstemming met de wijze, waarop gedurende meer dan 80 jaren, en bepaaldelijk alsnog te Turnhout in 1865, de zin van het keizerlijk decreet van 23 Prairial jaar XII is verstaan, zonder dat er eenige aanleiding tot opmerkingen van de hooge Overheden of tot vervolging van het Parket uit ontstond.

Echter is men ditmaal, bij besluit des heeren Gouverneurs der provincie, dd° 18 Januari 1884, tot de ontgraving en herbegraving van ambtswege overgegaan.

Rampen en ongelukken.

Er hebben op ons grondgebied drie brandrampen plaats gehad.

De eerste bij Willem Kokken, bakker in de Otterstraat, dewelke voor groote onheilen te vreezen liet, doch, dank zij de spoedig toegebrachte hulp der geburen en der Pompiers, bij tijds werd beperkt.

De tweede was deze van een huis, te Sevedonck in de Kapelstraat, rechtover de kerk gelegen, en bewoond door Pet. Claessen, tapper en winkelier.

Deze woning is, met gansch haren inboedel, de prooi der vlammen geworden.

De derde had plaats in den nacht van 13 op 14 September jl., en bestond uit eene schuur, stal en aanpalende huizing, toehoorende aan Ther. Geerts, landbouwersse op de Broekzijde. Twee koeien en gansch de inboedel werden de prooi der vlammen. De schade is geschat op ongeveer 3000 franks.

Dank zij den iever van het korps vrijwillige Pompiers, alsmede dergene der nabijgelegene gemeente Oud-Turnhout, zijn de nevenstaande woningen behouden.

In den namiddag van den 29^e Juli 1884 was de hofstede genaamd « Stokschehoef, » bewoond door den landbouwer Petrus Smets, getuige van een zonderling geval van bliksemheil.

Gedurende het onweder viel het hemelvuur op eenen beuk naast den stal. Daarna drong de bliksem in de stalling, en, zonder er nochtans brand te stichten, doodde er 2 koeien, 1 vaars en 1 varken, waarna hij nog eene groote hoeveelheid huismeubelen verbrijzelde.

Brandspuiten.

De maandelijksche oefeningen worden geregeld door de vrijwillige Pompiers bijgewoond.

TITEL IX.

JUSTICIE, OPENBARE VEILIGHEID,
GEVANGENHUIS.

Politie.

In zitting van 26 October 1883 hebt Gij tot het ambt van nachtwaker benoemd de genaamde Laurent Volders en Jan Van Gorp, in vervanging van Car. Huberland overleden, en Mart. Poels, die zijn ontslag had gegeven.

Voor de op pensioenstelling der toegevoegden van politie J. Van den Broeck en Ph. Lefèvere, raadplege men TITEL III, *Pensioenkas der toegevoegden.*

In dezer plaats zijn tot toegevoegden aan den Commissaris van politie benoemd :

1° Op 24 Juni 1884 de heer Jac. Van Ackerbroeck, oud 27 jaren.

Deze is op 28 Juli laatst door den heer Gouverneur goedgekeurd en de nieuwbenoemde is op 1 Augusti volgende in dienst getreden.

2° Op 4 Augusti 1884, de heer Pet. Hoymans, oud 28 jaren.

Deze benoeming is op 21 Augusti laatst door den heer Gouverneur bekrachtigd en Hoymans is op 1 September jl. in dienst gekomen.

Het personeel der politie is dus thans volledig en bestaat

uit den heer Commissaris van politie, één hoofdtoegevoegden en 10 toegevoegden aan den Commissaris.

**Misdaden,
Overtredingen, Aanhoudingen.**

Van 1 September 1883 tot 1 September 11. maakte de politie 623 procesverbalen, onderverdeeld als volgt:

Aanslag tegen de eerbaarheid	5
Bedelarij en landlooperij	12
Brandrampen	2
Bliksemonheilen	1
Eerrooverij	2
Ongemuilbande honden	21
Dieverij van hout of strooisel	105
Huisdieverij met of zonder braak	22
Dieverij van verschillende voorwerpen en hofvruchten	55
Misbruik van vertrouwen	2
Mishandeling, beledigingen en smaadwoorden	148
Anderc overtredingen aan gemeente en provinciale reglementen	154
Straatschending en ruststoornis	62
Vernieling van veldvruchten	14
Zinneloozen toestand	4
Zelfmoord	2
Drenkelingen	2
Dood gevonden	1

Totaal 610

Hierbijgevoegde : de Commodo et Incommodo 13

Samen 623

Ordonnanciën en reglementen.

Zonder verandering.

Gevangenhuis.

Bevolking op 1 Januari 1883	68
Binnengekomen gedurende dit jaar	7753
Vertrokken	7766
Bevolking op 31 December 1883.	55
Dagen ziekte	40
Getal zieke gevangenen	3

Een persoon, uit hoofde van ziekte in den loop van dit jaar naar het Gasthuis gebracht, is aldaar overleden.

Paspoorten.

Men leverde op het bureel der bevolking 14 bewijzen van identiteit af.

Werkmansboekjes.

Van deze werden er 8 gevraagd tot 1 September laatsl.

Aanplakkingen, openbare roepers.

Zie het Verslag van 1881—1882.

TITEL X.

MILITIE.

Bepaald aandeel.

Voor de loting van 1884 boden er zich alhier 164 jongelingen ter inschrijving aan. Vooraleer over te gaan tot de loting, werd er kennis gegeven der doorschra-

bing van 4 lotelingen als zijnde Nederlanders. Een persoon, uit hoofde van ten zijnen laste gegevene vonnissen, werd overeenkomstig art. 34 der milicie-wet, onwaardig verklaard van het leger deel te maken.

Het getal te leveren milicianen beliep voor onze stad tot 40 manschappen.

Militieraad.

De Militieraad hield wederom drie zittingen. Onder degenen die een dienstplichtig nummer trokken, stelde hij er 42 van de klas van 1884 tijdelijk of definitief vrij, voor de volgende redenen :

Lichaamsgebreken of zwakheid	28
Kleinheid van gestalte	1
Broeder in dienst of geremplaceerd	6
Onderstand van moeder-weduwe	2
id. van ouders.	2
Eenig kind	2
Nederlander, na de loting doorgeschrapt	1
	42

Het laagste nummer der klas zijnde 103 en het hoogste dienstplichtig slechts 179, moet men bekennen dat de bijzondere geschiktheid der manschappen eene uitzondering was en zulks in jaren niet meer gebeurde.

Ook werd er dit jaar bij de algemeene inlijvingen van ons kanton, geen enkele miliciaan geweigerd.

VERDEELING VAN HET CONTINGENT.

1 ^e Linieregiment	15
2 ^e id.	5
Trein	2
Genie	2
1 ^e Regiment jagers te voet	1
3 ^e id.	2
Grenadiers	3
1 ^e Regiment Gidsen	1
1 ^e id. jagers te paard	5
1 ^e id. artillerie	5
5 ^e id. id.	1
Administratie	1
Vrijwilliger	1
Vervangen door het Departement van Oorlog	4
	Totaal 40

GELEERDHEID DER LOTELINGEN.

Kunnende alleenlijk lezen	4
Id. lezen en schrijven	8
Id. lezen, schrijven en rekenen	110
Ongeletterden	42
	Samen 164

Wij mogen dus zeggen dat $\frac{3}{4}$ der lotelingen een min of meer voldoende graad van lager onderwijs hebben ontvangen.

Burgerwacht.

Men raadplege het verslag van verleden jaar.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN. — JAAR 1889.

Kadaster.

De heer H. De Bondt, landmeter van het kadaster alhier, werd tot den rang van controleur verheven, met verblijfplaats te Brugge; de heer Justin Andries volgde hem op als gezworen landmeter van het distrikt Turnhout.

Deze was voorheen in dezelfde hoedanigheid te Herenthals werkzaam.

Rechtstreeksche belastingen.

GRONDBELASTING.

In 1883 bracht de grondbelasting op :

In principaal ten voordeele van den Staat . . . fr. 36415,26

IN OPCENTIEMEN :

1. Voor de provincie 12 . . . » 4500,85

2. Voor de gemeente 47 . . . » 17145,17

Algemeen totaal fr. 57900,26

Het belastbaar inkomen, dat tot grondslag aan deze belastingen dient, en in 1003 artikelen verdeeld, bedroeg fr. 520.217,64

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1089 belastingschuldigen,

Het bedrag der kohieren bestond uit :

Hoofdsom ten voordeele des Staats . . . fr. 20733,67

OPCENTIEMEN :

1. Voor den Staat 15 . . . » 4458,71

2. Voor de provincie 12 . . . » 3367,05

3. Voor de gemeente 47 . . . » 13074,47

4. Boeten, opnemings- en schattingskosten . . . » 70,60

Algemeen totaal fr. 51814,49

ONTLEDING DER PERSONEELE BELASTING.

Huurwaarde.

De belastbare huurwaarde bedroeg fr. 168,888. »

Deuren en vensters.

1812 waren aangeslagen à rato van 1.00 frank en 9051 à fr. 1.10.

Mobiliair.

De kohieren bewijzen dat het mobiliair voor eene som van fr. 455941. » was aangeslagen.

Dienstboden.

Men betaalde belasting voor 328 dienstboden.

102 à fr. 6,50

130 à » 8,48

96 à » 14,48

Paarden.

93 paarden waren aangeslagen, te weten :

Aan fr. 10,60 . . . 17

» » 15, » . . . 59

» » 42,40 . . . 17

PATENTEN.

Er waren 1089 patentplichtigen.

De hoofdsom, ten profijte van den Staat, op deze laatste
geheven, beliep

OPCENTIEMEN :	fr. 13026,41
1. Voor den Staat 20 . . . . . »	2604,76
2. Voor de provincie 6 . . . . . »	781,44
3. Voor de gemeente 34 . . . . . »	4428,17
Algemeen totaal	fr. 20840,78

PROVINCIALE BELASTINGEN.

Slijtrecht op de sterke dranken.

Aangeslagenen 314.
Bedrag van het kohier . . . . . fr. 6259,50

Slijtrecht op den tabak.

Aangeslagenen 132.
Beloop van het kohier . . . . . fr. 1236, »

Belasting op de honden.

Aangeslagenen 388 gewone en 46 jachthonden.
Beloop van het kohier . . . . . fr. 2242- »

Accijsrechten.

Voor bieren en azijnen in 1885.	fr. 50402,40
id. . . . . in 1882.	» 28510,06

Vershil in meer fr. 1072,44

Al deze opgaven zijn deze der primitieve rollen van 1883,
onverminderd het beloop der suppletieve voor hetzelfde jaar.

Stedelijke belastingen.

10 % op het bebouwd kadastraal inkomen der wonin- gen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen	fr. 25208,10
Op paarden en ossen . . . . . »	4521,60
Op de rijtuigen . . . . . »	3160, »
	<hr/>
In 1882 beliepen deze belastingen	fr. 32049,70
Vershil in meer voor 1884	» 51088,70
	<hr/>
	fr. 1201,00

Het kohier voor het onderhoud en verbeteren der buurt
wegen, dienstjaar 1883, bedroeg fr. 3129,28.

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel.

Zonder verandering.

Groote wegen en straten.

In den loop van den zomer heeft het Bestuur van Bruggen
en Wegen doen overgaan tot de herkassering van het groot-
ste gedeelte der Paterstraat, alsook van een gedeelte der
Groote Markt, der Herenthals- en Gasthuisstraten.

Openbare verlichting. Gaz.

Sedert ons laatste verslag hebben wij eene merkelijke
uitbreiding aan de stadsverlichting toegebracht.

Wij vroegen van de concessiehoudende Maatschappij de plaatsing van 11 nieuwe lantaarnen, te weten :

- 2 in de Bentelsstraat ;
- 1 in de Kwakkelstraat ;
- 1 op het einde der Herenthalsstraat ;
- 1 » Vianenstraat ;
- 2 in de Molenstraat ;
- 1 in de Statiestraat ;
- 1 op de Statieplaats ;
- 1 op den steenweg op Hoogstrachten, ter hoogte der Hollandsche statie ;
- 1 aan het Gasthuis ; ingang tot de ziekenzalen.

De tabel tot vaststelling van den duur der verlichting, tot welke art. 26 van het kontrakt ons jaarlijks verplicht, werd van 1 Januari laatstleden beproefd, en op 1 April volgende ingevoerd.

De openbare verlichting bestaat thans uit 142 lantaarnen die op de feestdagen allen worden ontstoken.

Op de Zon- en gewone feestdagen ontsteekt men er 131 en op de werkdagen 122, waarvan er des avonds ten elf uren 19 worden uitgedaan.

De uren, tot het ontsteken en uitdoen bepaald, verschillen alle veertien dagen en klimmen of dalen naarmate de jaargetijden.

Wij laten hier de samenvattende tabel volgen der uitgaven, door de verlichting der straten, van het stadhuis en der nachtwacht, in 1883 veroorzaakt.

Maanden:	Verlichting der straten.		Totaal in franks	Verlichting van het stadhuis en de nachtwacht.		Totaal in franks	Onvoorzien uitgaven.	Aanmerkingen
	Uren	Prijs		kub. met.	prijs			
Januari	35702 3/4	0.02 c	675,26	120	0.20 c	24, »	15,50	
Februari	24049	»	480,98	78	»	15,60	15,05	
Maart	24485	»	480,60	47	»	9,40	0,00	
April	17805 3/4	»	357,28	88	»	17,60	20,21	
Mei	14245	»	284,90	55	»	7, »	0,00	
Juni	12260 1/2	»	245,55	105	»	52,60	14,80	
Juli	15507	»	311,04	60	»	12, »	8,10	
Augusti	18722 3/4	»	374,45	66	»	15,20	52, »	
September	21667 1/2	»	433,55	64	»	12,80	0,00	
October	29045 1/2	»	580,87	98	»	19,60	34,09	
November	34001	»	680,02	154	»	26,80	0,00	
December	40912	»	818,24	156	»	27,20	18,38	
Totalen	287213 3/4	0.02 c	5744,28	1070	0.20 c	217,80	155,05	

BALANS.

Krediet der begrooting	7000.00 franks.
Uitgaven	6117.12 »
Overschot	882.89 »

Markten.

Zie het verslag over 1881—1882.

De volgende tabel bevat de hoeveelheid der verschillende hoornbeesten en andere op onze maandelijksche Veemarkt

te koop gesteld van 2 October 1883 tot en met 2 September laatst.

Te koop gesteld vee.		Ossen	Koeien	Vaarzen	Kalveren	Stieren	Schape	Varkens	Paarden	Stuks vee ter markt gebracht.
1883	October	25	245	107	122	4	3	243	0	749
	Novem ^{br}	54	235	84	95	11	10	194	0	683
	Decemb ^{br}	360	243	159	210	21	7	204	19	1223
	Januari	320	187	219	87	9	10	148	7	987
1884	Febr ^{ri}	559	293	164	173	17	8	264	18	1496
	Maart	388	381	212	197	7	2	235	2	1424
	April	97	305	245	248	11	8	158	0	1072
	Mei	70	282	117	173	6	2	87	0	737
	Juni	70	229	119	87	9	2	110	0	626
	Juli	30	160	80	73	4	5	146	0	498
	Augusti	11	249	101	81	10	4	11	0	467
Sept ^{er}	20	153	56	155	7	3	98	0	492	
Stuks vee ter markt gebracht.		2004	2962	1663	1701	116	64	1898	46	10454
Prijs per stuk	laagste	240 fr.	180 fr.	160 fr.	60 fr.	120 fr.	15 fr.	8 fr.	240 fr.	
	hoogste	805 fr.	490 fr.	350 fr.	200 fr.	420 fr.	45 fr.	24 fr.	275 fr.	

Voor de jaarmarkten zie men het Verslag over 1878-1879.

Vleeschhal.

Men betaalde voor staangeld in de vleeschhal in 1884 eene som van 444 franken.

Slachthuis.

Zonder aanmerking.

Keurmeestersdienst.

De Keurmeesters Jan Van Pelt, Antoon Levrie en Car. Clymans zijn door U tot 31 December eerstkomende herbenoemd geworden.

Openbare plaatsen en straten.

Buiten den gewonen onderhoud der stadsstraten, heeft men dit jaar een gedeelte der Statiestraat hergekasseid.

In de Draaiboomstraat heeft men den steenweg verlengd, en op den Graatakker, Tien geboden of Van Blaedelstraatje heeft men eene gekasseide goot gelegd ter lengte van circa 45 meters.

Wegens den aankoop en verkoop van grond, voor naking van de lijnrichting der stadswegen, zie men TITEL II, "Aankoopingen, verkoopingen, enz."

Zooals wij verleden jaar te kennen gaven, waren wij in het bezit der gronden, benoodigd voor de verlenging der Lange Begijnestraat.

Wij zijn dan op 4 Maart van dit jaar overgegaan tot de openbare aanbesteding dezer verschillende grond-, metsel- en kassieingswerken, waarvan de uitvoering werd aangenomen door den heer Hubert Gervais, aannemer van openbare werken alhier, voor de totale som van 20200. „ franks.

Het bij uitstek drooge zomergetijde heeft de uitvoering

der werken begunstigd en de voorloopige ontvangst heeft op het einde der maand Juli ll. plaats gehad.

Wij drukten verleden jaar den wensch uit tot eene minnelijke overeenkomst te kunnen geraken aangaande den aankoop van het perceel grond, kadastraal bekend wijk N, N° 212^d, en benooidigd voor de vergrooing van het Gemeente-kerkhof.

Te dien einde hebben wij op 26 December 1883 eene voorwaardelijke overeenkomst met de belanghebbende familie getroffen.

De prijs van fr. 4995. » in voormelde overeenkomst vastgesteld, werd aangenomen bij beraming van familie-raad, voor den heer Vrederechter van het kanton Turnhout gehouden op 5 Januari volgende, gehomologeerd bij vonnis der Rechtbank van eersten aanleg alhier van 10 Juli laatst.

Eindelijk is, in uitvoering van art. 2 van het koninklijk besluit van 17 Mei 1884, deze prijs door de bestendige Deputatie van den Provincialen Raad goedgekeurd in hare zitting van 1 Augusti 1884, en heeft de verkoop van het perceel grond, groot 65 aren 15 centiaren, op 5 Augusti 1884 plaats gehad.

Op 16 Augusti volgende zijn wij tot de openbare aanbesteding overgegaan van de verhooging der oude, met oprichting eener nieuwe omsluitingsmuur.

Zij werd toegewezen aan den heer Louis Verschoren, aannemer alhier, voor de som van 7425. » franken.

Riolen.

Het ontwerp der afwatering van de Mergoiren langs den

bestaanden loop tot aan St. Theobaldus kapel, de Nieuwstad, de Bentel-, Klink- en Otterstraten, enz., is door de heeren Condukteurs van den Waterstaat nagezien en juist bevonden.

Wij zijn het eens te erkennen, dat er ten spoedigste moet voorzien worden in den slechten staat waarin zich de afwatering bevindt der voormelde straten, en zullen bij het bespreken der begrooing voor 1885 hierover te verhandelen hebben.

Niettemin hebben wij alreeds, in uitvoering uwer beslissing van 4 Augusti ll., de plannen met het bestek aan de hoogere Overheid verzonden; ten einde eene toelaag op de Provinciale en Staatskas voor deze gezondheidswerken te verkrijgen.

In den loop van het jaar heeft men twee nieuwe bruggen gelegd in de Gierlesche dreef en op de oude Gierlesche baan.

Bij het vernieuwen der brug over de Vischbeek, waarvan de onderhoud voor de eene helft ten onzen laste blijft, en de tweede ten laste der gemeente Vosselaer, heeft men de zelve merkelyk verbreed en verdiept.

Rivieren en waterloopen.

De gewone kuissching der rivieren en waterloopen heeft op ons grondgebied, bij den tijd door de bestendige Deputatie bepaald, naar wensch plaats gehad.

Wij bevelen in den loop van den zomer eene bijzondere kuissching van den Mergoiren-, Stink-, Wieltjensloop en Vischbeek, alsmede van den Meir- en Kasteelloop.

Gemeente-gebouwen.

Het Stadhuis, de Stadsjongensschool en de Pastorij te Sevedonck zijn sedert ons laatste verslag herschilderd.

Bijzondere bouwingen.

Sedert 1 September 1883 zijn er 39 aanvragen ingekomen om te mogen bouwen langsheen de stadsstraten, en 29 nevens de groote wegenis.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Hoedanigheid en opbrengst van den grond.

Zie het verslag van 1881—1882.

Staat van den oogst.

Wij hebben het genoegen te kunnen melden dat, op ons grondgebied, voor het algemeen, dé oogst goed is gelukt, en de opbrengsten degene dertwee voorgaande jaren evenaren.

Dank de zachtheid van den vorigen winter en het gunstig weder van het voorjaar, hebben het graan en het hooi vroegtijdig wasdom genomen en zijn door een warm zomergetijde in hunnen groei begunstigd.

Het hooi, de rogge, de aardappelen, en inzonderheid de tarwe hebben veel opgebracht.

Nochtans is dit het geval niet met de haver die, onder de aanhoudende droogte kwijnende, locht graan en kort stroo opleverde.

Deze droogte heeft voor gevolg gehad dat de klaverplant, alhoewel minder in voeder, eene groote hoeveelheid zaad gaf.

De aardappelplant is dit jaar nog, even, als in 1882 en 1883, van de ziekte bevrijd gebleven.

Is het een teeken dat de plaag voor immer onze streken heeft verlaten?

Het vee wordt in de omstreken van Turnhout aan tameijk hooge prijzen verkocht; doch men drijft er voortdurend weinig handel in inlandsche granen.

Ook werd er sinds jaren door de boeren der Kempen geen graan meer op onze wekelijksche markt aangevoerd, die dan ook is afgeschrapt van de algemeenelijst der graanmarkten van België.

Opbrengsten.

Volgens schatting hebben de granen, zaden, etc., per hectare middelmatig op ons grondgebied opgebracht :

Het koren (rogge)	24	hectoliters ;
De tarwe	25	”
De wintergarst	32	”
De zomergarst	32	”
De boekweit	21	”
De haver	29	”
De aardappelen	21000	kilos.

Bepantingen of ontginnigen.

Deswegens hebben wij geene bijzonderheden te vermelden.

Veeartsenijdienst.

Zonder verandering.

Prijskamp voor paarden, vee, pluimgedierte en landbouwvoortbrengselen.

In de maand October van verleden jaar, hebben er eene prachtige tentoonstelling en een belangrijke kampstrijd van paarden, vee, pluimgedierte, vruchten en fruit plaats gehad.

Eene menigte prijzen zijn te dier gelegenheid door het landbouwcomiteit uitgedeeld geworden.

TITEL XIV.

NIJVERHEID.

13 onderzoeken van commodo en incommodo hadden plaats van 1 September 1883 tot 1 September 1884.

Zij worden onderverdeeld als volgt :

Voor het oprichten eener slachterij	3
" smis	3
" van bakovens	2
" peebranderijen	2
" eener zeepziederij	1
" van eenen beirput	1
Voor het plaatsen van een stoomketel	1

Handel op de vaart.

Van 1 September 1883 tot 1 September 1884 is er door de vaart van Turnhout naar Antwerpen vervoerd :

	Per ton van 1000 kilog.
Steen	9777 tonnen.
Pannen en plaveien	1499 id.
Steenkolen	13044 id.
Brandhout en mijnhout.	7994 id.
Zand van Desschel en Moll	4493 id.
Heide (voor bezemen)	327 id.
Mest	2402 id.
Kasseien van Luik en Dinant.	495 id.
Graan	184 id.
IJzer en koper	329 id.
Minerai de zinc	286 id.
Meubelen	26 id.
Kalk en ciment	329 id.
Hooi	60 id.
Verschillende waren (bij beurten)	1912 id.
Pulpe de betterave	151 id.
Zout	91 id.
Sterk water.	22 id.

Openbare vervoermiddelen.

Zonder verandering.

Prijs der granen.

In 1883 schat men den prijs der granen middelmatig:

Voor de rogge	per 100 kilos fr. 17.
» de tarwe	» » 21.
» de haver	» » 19.
» de bockweit	» » 17.
» de wintergarst	» » 22.
» de zomergarst	» » 20.
» het koolzaad	» » 56.

Prijs der boter.

De middelmatig laagste prijs was fr. 2,60 en de hoogste fr. 3,20 per kilogram.

Broodzetting.

Zonder wijziging.

Rechtbank.

De heer Eeckman, Leon, substituut des Prokureurs des Konings, is in deze hoedanigheid te Leuven benoemd.

Ridder de Wargny, A. M. C. P. volgde hem in deze bediening op.

De heer Boone Alphons, toegevoegd rechter bij de Rechtbank, gaf zijn ontslag en werd vervangen door zijnen broeder, den heer Boone, Emiel, advocaat alhier.

Op 17 September jl. is alhier begraven de heer Proost, F., deurwaarder bij de Rechtbank van eersten aanleg.

Vrederegerecht.

Op 28 Augusti ll. overleed in onze stad De Hoog Welge-

boren Heer Jonkheer Mesmaekers, G. F., oud-vrederechter van het kanton Turnhout.

De heer Noten J. E., griffier bij het vrederegerecht, is op 12 September jl. schielijk overleden, en tot hier toe nog niet vervangen.

Koophandel. — Nijverheidstoestand.

Men bestatigt dat de algemeene crisis, waarin de finantiën en de nijverheden verkeerden, voortduurt en voor het eerst geene beterschap laat verhoppen.

Volgens bekomene inlichtingen is het te betreuren dat de nijverheid der gekleurde papieren en kaarten aanhoudend kwijnt, hetwelk grootendeels te wijten is aan de schaarsheid der bestellingen en de ongewoon lage prijzen, door de hevige concurrentie veroorzaakt.

De toestand der tijk- en kantennijverheid, der bleekerijen, brouwerijen enz. blijft dezelfde.

Als gevolg der internationale Tentoonstelling van Amsterdam, werd de nijverheidsdecoratie bij koninklijk besluit van 31 Mei 1884 toegestaan aan tal van werklieden die zich in het bereiden der tentoongestelde voorwerpen hadden onderscheiden.

De heeren Van Noppen, L. Verboven C. Govaerts, J. en Van Brussel, M., alle vier meestergasten in het etablissement Antoon Van Genechten, alhier, bekwamen het onderscheidingsteeken van 2de klas.

Bij koninklijk besluit van 16 Augusti dezes jaars is de werkmansdecoratie van 1^e klas toegestaan aan den heer Schröder, Felix-Louis, oud 57 jaren, koperslager alhier.

Bekwamen degene van 2de klas :

1° Bastiaensen, Joseph, 35 jaren, wever;

2° Lenaerts, Corn., 49 jaren, garenscheerder;

3° Lenaerts, Ferd., 38 jaren, meestergast.

Wij leggen insgelijks ter tafel het ontwerp der stedelijke begrooting voor 1885 en blijven, ten gunste der stadsbelangen, op uwe welwillende medewerking betrouwen.

Wij laten eenige historische aanteekeningen over de jaren 1584, 1684 en 1784, onze stad betreffende, volgen, die door den heer P. J. Heuvelmans, oud-secretaris, zijn opgesteld.

In openbare zitting des Gemeente-raads te Turnhout, den 6ⁿ October 1884.

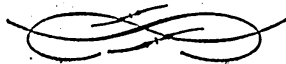
Ter ordonnantie :

De Secretaris,

H. PEETERS.

De Burgemeester,

J. A. C. HOEFNAGELS.

Vershillende Omlerwerpen.

1584.

Ten gevolge van de dood van den Prins van Oranje, dacht Alexander Farneze aanzienlijke voordeelen te verkrijgen. Dit voorval dat onder de vijanden van Philippus groote neerslachtigheid bracht, zoude lichtelijk hunne zaken in wanorde brengen, en verdeeldheid veroorzaken.

Alexander hield middelerwijl Gent geblokeerd, bij middel van verschillende forten die hij in den omtrek der stad had doen maken. En om grootere ondernemingen uit te voeren, ging hij Antwerpen belegeren, waarvan hij het volgende jaar zich meester maakte, en er op 27 Augusti bezit van nam.

Over deze beroemde belegering, een der gedenkwaardigste waarvan de geschiedenis melding maakt, ziet men de historie van Antwerpen door Mertens en Torfs, en meer andere geschiedenis-schrijvers : Strada, Bentivoglio, Van Meteren enz.

In al de omliggende gemeenten had deze belegering groote ellende veroorzaakt. Door de nagemelde gebeurte-

nissen zal men zien dat Turnhout er ruim zijn deel in heeft gehad : Nochtans moet men bekennen dat de Wethouderen geene moeiten of opofferingen spaarden om hunne ingezetenen van onheilen te bevrijden.

Den 31 Januari 1584 was het garnizoen van Zijne Majesteit vertrokken, dat tot dan toe op het Kasteel had gelegen onder het bevel van kapitein Manni.

De Vrijheid had voor het onderhouden der kompaniën van genoëmden kapitein, en voor die van Ramomerie en La Fosse 700 Rg. 14 st. moeten betalen.

Bij bevel, gedagteekend uit Doornyk den laatsten dag van februari 1584, en geteekend door Prins Alexander van Parma, werd den kommandant der lichte ruitery lanciers naar Turnhout gezonden met zijne kompanie. Deze kommandant was gelast om met zijne ruiters aldaar en in de omliegende dorpen de contributiën in te vorderen.

Op 12 Maart bekwam men van de gecommitteerden van de staten van Brabant eene gunstige *sauvegarde*, waarin zelfs eenigé ingezetenen, die in de laatste heirtogten in de belegering van Herenthals en andere steden en plaatsen zich bij de vijanden hadden gevoegd, niet werden uitgesloten.

Wij laten hier deze letterlijk volgen :

De Ghecommitterde van de Staten Shertoichdoms en de Landts van Brabant,

Allen die desen tegenwoordighe brieven sullen sien oft hooren lesen, insunderheyt allen Gouverneurs superintendenten Oversten collenels, hopluyden capiteynen lieutenanten vaendragers, sergeanten Bevelhebbers, mitsgaders gemeyne Ruyteren en knechten wesende in den

dienst en onder tgebiedt van de Generale Staten der geuniceerde Nederlanden liggende in de voors. lande van Brabant, binnen den steden en sterecten oft te velde en anderssints deur tzelve lant in leger, oft hertocht passerende, Doen te Weten : Dat wy om de goede en getrouwe ondersaten der gemeyne saecke van den Vaderlande toegedaen zyn en ouersulcx tot hanthoudinghe der selve met ons contribueren en gelden int vervallen en opbrengen van sware oncosten en lasten der oirloge, te bevryen en te beschudden van allen overlast, hinder en schade, die en mochte overcomen oft aengedaan wordde by de ghenen, die van hunnen goeden wille nyet onderricht zyn, de selve mochten achten voor vyanden oft als aenhangens en gunstdragers van dyen, en om meer andere redenen ons daertoe bewegende, hebben wel, willen verclaeren en betuygen, gelyck wy verclarende en betuygende zyn by desen dat van wegen en In den naeme van de arme desolate ingezetenen van de Vryheyt van Turnhout met allen den dependienten en gehuchten van de selve Vryheyt, soo verre met ons en onsen ghecommitteerden is gehandelt dat wy ons middele van seker verdrach van maentelyke contributie met hen gemaect in plaatse van de ordinaire middelen by onse Staetsgewyse geconsenteert en deur tgoed vermogen, versekerheyt ende gheloofde ons ende onsen ghecommitteerden dyen aengaende gedaen den voors. Ingesetenen, Schouteth, Schepenen, Regeerders en alle andere ingezetenen tsy gheestelyk oft weerlyck metten huysen schuieren, granen, beesten, landen, renten, pachten, cheynsen en alderhande ghoeden liggende en ruerende, daer onder gelegen en beheerende egheene vuytgesondert, hebben genomen ende gestelt, nemen en stellen midts desen in des gemeyne lants en hertoichdoms van Brabant en onse beschermenisse hoede en *Sauvegarde* verstaende ende willende, dat sy vry en vranck onbecommert en onverhindert van yemanden sullen mogen doen henne gewoonlycke lantbouwinghe, hantwerk en neringhe, en alomme passeren, stille liggen, en repasseren met henne waeren en coopmanscappen in den Steden, Dorpen, landen en plaatsen met ons houdende, en oyk onbeswaart blyven van alle andere contributten en de schattingen, dan die

zy luyden tot onsen versuecke en ordonnantie als voor tegenwoorde-lyck gehouden zyn oft naermaels ghehouden sullen wesen op te brengen, En de daaromme gebiedende allen en eenen yegelycken over den vleecken sgemeyne lants van Brabant en onse bevelen syn strekkende, op pene van ongenade en gestraft te worden als versmaders ende overtreders der hoirhey Shertoichdoms van Brabant en van onse ernstige meyninge en allen anderen dyent behoort, Versueckende de voors. Ingesetenen van Vryhey van Turnhout met alle ingesetenen van de gehuchten onder de voors. Vryhey resorteerende met allen henne goeden liggende en ruerende te laten ongemoyt ombelast en onbeschadicht in wat manieren oft onder wat schyn oft descelve tselve soude mogen gebeuren, Interdicieren en by expres verbiedende op groote penen allen Gouverneurs, Oversten, Collonelle, Capiteynen, crychsvolk te voet en te peerde en alle andere van wat conditie oft qualiteyt sy syn volgen de resolutie van zyn Ex^{tie} en generale Staten metten placeate daarnaer gevoelt den voors. ingesetenen, nyet te quotiseren, brantschatten, belasten met contributien van fortificatie, haver, hoy, strooy, ghelt oft anderssints noch oyeck die soens molesteren in eeniger manieren sonder onse ordonnantie en consente, vuyt wat saecke tselve soude mogen wesen, Ende veel min den selven te doen oft laeten geschieden eenigen overlast extorsie knevelinge, brand-schattinge, compositie, oft andere moyenisse en concussie, maar hen te doene en laeten wedervaeren alle hulpe, gunste, in toestant tot volcommen effect en genot deser onser Sauvegarde soo als men goetwilligen ondersaten nyet affgetogen van de gemeynschap der geuniceerde landen voors. behoort en schuldich is te doen emmers ter tyd toe en soo lange als sy hunne ghoetwillichey metterdaet in de voors. maentelycke contributie en in alle S'choth en L'oth tot onderstant der gemeene saecke sullen blyven bewysende, en anderssints alleenlyck by provisie en tot onsen wederroepen, wel verstaende dat zy onder tixel van dezen nyet en sullen mogen eenichsints handelen coopmanschappen oft frequenteren metten vyanden noch in de steden en plaetsen die zy syn houdende voorder (dan by de placeaten daer op

gepublicceert is toegelaten in eenige maniere willende en begerende dat die voors. ingesetenen en elcken van hen int besondere deffect van deser onser Sauvegarde sullen genieten in alle haere poincten en alwaert de voors. ingesetenen en eenige van hen in de leste hertochten vyanden en belegeringe van Herenthals en andere steden op eenige plaetsen by de vyanden geoccepeert waeren gevucht gheweest oft hen hadden gehouden oft anderssints voor de vyanden gebaeken, ghebrouwen, oft eenigen anderen dienst gedaen dweleck wy hen int generael en particulier hebben vergeven en vergeven by desen, stellende alle tselve in euwige vergetinge als noyt gebeurt oft geschiet, Ende by aldyen ter oirsaecken voors. alreede eenige van de voors. ingesetenen... van meubelen oft bestiaelen by eenige van onsen volcke van oirloge waeren aengehouden oft gevangen, ordonneren tselve volck van oirloge den voors. Ingesetenen promptelyck deze los en schadeloos te relaxeren en henne meubelen ende bestialen te restitueren, Ende ten eynde de vs. ingesetenen van de Vryhey van Turnhout met allen de Ingesetenen van de gehuchten daer onder reserterende, de vruchten van dese des te volcomelycker en gevuechlyker cunnē en mogen gebryeeken consenteeren hen in teeken van dyen henne wapenen openbaerlyck te mogen stellen ter plaetsen, daert hen goetduncken en dienstelyck sal wesen, Ende dat zy allen volck van oirloge, oft andere die hen soudē in eeniger manieren soudē vervoorderen aen henne personen, ghoeden, bestialen oft anderssints eenige overlasten, foillen, gewaeden, halen metter Lonten, oft knevelinge aan te doene in eeniger manieren sonder ordonnantie, last oft bevel van ons, dat zy en eenen iegelycken van hen henne persoonen en ghoederen met geweer en wapenen tegen sulēkdanige Junasseurs en vagebonden sullen mogen deffenderen en beschermen, Des toirconden ons secreet segel hier op gedruet en onderteekent by onsen Greffier Mr Loys Meganck binnen der stadt van Antwerpen den twelfsten Meert vyfthien hondert en vierentachtentich.

Ter ordonnantie van de Gecommitteerde van de staten Shertoichdoms ende lants van Brabant.

(Geteckend) Meganck.

Om een denkbeeld van den waren toestand van Turnhout te kunnen vormen, laten wij hierna letterlijk volgen, een vertoogschrift der inwoners van dien tijd, en waarin zij onder andere zeggen : dat zij in Mei van 1583 door het leger van Zijne Majesteit, geheel zijn uitgeteerd en beroofd geweest van al hunne meubelen, schapen, paarden en andere beesten, welke zij door het doortrekken van het leger naar Diest en Westerloo, het wederdoortrekken naar Hoogstraten en Rosendaal, en het wederkomen naar Gheel en Herenthals hebben verloren; dat de meesten niets hadden om te leven dan water en brood; dat zij bovendien ten dienste van Z. M. alle maanden moesten helpen voorzien in den onderhoud van het Italiaansch krijgsvolk in garnizoen te Lier, en daarenboven dat er eene groote zware contagieuse peste heerschte die bijna al een geheel jaar had geduurd en de voorname personen van de Vrijheid had gedood; dat er nog dagelijks tot 20 en meer personen kwamen te overlijden; dat men de dooden binnen de kerk of op het kerkhof niet meer konde begraven, en men ongewoonlijke plaatsen daartoe moest kiezen; dat door deze verderven en peste het vierde huis door de ingezetenen niet meer werd bewoond enz.

De inhoud van gemeld vertoogschrift luidt :

Aen myn Rev: heere Mynheer den Cancellier ende andere mynheeren van den Raede ons gena: heeren des Conincx geordonneert in Brabant.

Verthoonen ende geven te kennen in alder oymoet die arme allendige goetwillige ende onderdanige Ingesetenen van syn ma^t binnen der vry-

heyte van Turnhout, Dat hoewel sy supplten ouermitts dese Langdurige tegenwoordige Oirlogē van tegenpartyen van syn ma^t seer swaerlycken overvallen en belast zijn geweest, soo van schattingen, Impositien als anderssins van vuyteringe hender soldaten, soo syn sy supplten bovendien in maye a^o LXXXIII by den legere van syn ma^t geheclycken vuytgeteert ende berooft van alle henne meublen, schapen, peerden ende andere henne beesten, die sy supplicanten door het passeren ende Repasseren van hen legere soo naar Diest ende Westerloo, ende wederomme naar Hoogstraten ende Rosendaal ende wederomme naar Gheel ende Herenthals geheclycken hebben verloren soo dat den meesten hoop van vs supplten door het verlies van den beesten (Dwelck is principaal voedsel van platten Lande) In alsulke miserien en benaetheyt syn gecomen, dat sy voor haar voetsel nyet en hebben affte leven dan water ende broot, endesyn gecomen tot groote miserien honger ende benaetheyt meer dan eenich mensch soude connen gelooven, Behalven desen dat sy supplicanten ten dienste van syn ma^t alle maanden moeten contribueren tot onderhoud van Ithaliaenschen crychsvolek liggende in garnizoen binnen de stadt van Liere een seergroote en excessive somme van penningen, Ende denboven noch soo is den voors. Supplicanten nu overcomen een groote swaare contagieuse peste ende alreede heeft geduurt bynaer een geheel jaer, sulcx dat de principaelste van de voors. Vryheyt syn overleden van de vr. pesten, ende noch dagelycx wel tot XX persoonen ende meer comen toverlyden, soo dat men de dooden lichamen binnen der kercken oft op den kerekhoff aldaer nyet meer en can begraven, dan moet men Dtoekiesen andere ongewoonlycke plaatsen, Ende syn de voors. Supplicanten mits der voors. ruinen verderffnisse ende der pesten voors. soo cleyn geworden van getale dat het IIIe huys der voors. Vryheyt van den Ingeseten ende met der voors. vryheyt contribuerende nyet en wordt bewoont » Ende boven alle dese soo heeft den Schouth van Oogsterwyck als commissaris van de heirwagens nu onlanx den voors. armen supplten doen executeren voor onze tachterheyt die hy presenteert syn Ma^t alnoch te competeren van de voors. heirwagens die de voors. supplicanten syn Ma^t soudē hebben

möeten leveren). Nyettegenstaande, dat sy suppten van den crychsvolck van den legere liggende voor der stad van Eynthoven nu in de leste interpvinsse a° LXXXIII geheelycken gespoeljeert en de vuytgerooft syn geweest, soo dat den suppleanten nyet mogelyck en is deze tachterheyit mitsgaders de ware contributie alle maenden aen den crychsvolck te Liere te betalen, ende op te brengen, maer sullèn sy suppleanten midts dyen ende door de groote contagieuse peste haere woonsteden alsamen moeten verlaten, ende in miserien vergaen, soo verre by syn Ma^t hierinne nyet en wordt versien, Bidden Domme seer oytmoedelyck de voors. suppten te willen ontlasten ende om Goidtswille te quiteren van voors. tachterheyit die den Schouth van Oogsterwyck hen supplianten is eyssende, op dat sy suppten door de hulpe van God almachtich hen schamel cleyn gemeynthe mogen Vry van houden, ende haar voors. Contributie ten dienste van syn Ma^t tot Liere mogen continueren. —

DWelk doende etc.

Voorgaande vertoogschrift is gekanteekend als volgt:

Vöer alzoö vele als aengaat die herwagens, maer belangende die excessive contributien Dmede de suppten seggen belast te zyne, sullèn hen dyen aengaanthe moghen adresseren aen Zyne hoocheyit,

Actum denersten Juny 1584. (Geteckend) Berthem.

Wij bezitten ook een vertoogschrift door de ingezetenen der Vrijheid Turnhout aen 's lands bestuur gezonden, en thans zoodanig verrot dat het niet kan worden afgeschreven, waarin wordt gemeld: "Waarachtig te zijn, dat zij in de jaren 1584 en 1585 geheelijk zijn geruïneerd geweest, bij de legers aldaar gelegen hebbende, dat er omtrent vier honderd huizen zijn verwoest, en drie duizend personen van de peste en armoede zijn gestorven, en dat de reste in armoede is verjaecht.

Men moet veronderstellen, dat er alstoen geen Doctoör

of heelmeester in de Vrijheid Turnhout meer was, wanneer men het volgende zonderling accoord overleest dat de Schepenen op 19 Mei 1584 met Mayken Foucx maakten, om de zieken in de stad en op de gehuchten bij te staan.

Accoord.

Wy Huybrecht Gevarts, Jeronimus Verscheps, Peeter Diricx, Peeter Canters, Dirick Knechts, Nicolaes Verelst, Wouter Roymans schepen der poort en vryheyt van Turnhout. ter eenre, ende deersame Mayken Foucx geassisteert in absentie van haeren tegenwoirdigen man met hans Clements en hans Van Meurs tot haren versuoeke hier by groepen en sunderlinge Dtoe geboden ter andere zyde. Alzoö de peste en ander quaede heete en vierige sieckten binnen deser Vryheyt nu tegenwoirdichlyck seer ontallycken en overweldichlyck is grafferen, Ende gehoirt en vstaen hebben dat der voors. Mayken Foucx (met goidts-hulpe, en bystandt) totter vs peste en anderquaede scheuwlycke sieckten, hoedanich die soudèn mogen syn, seer goeden Raedt en Remedie is wetende, ende om die vs sieckten met, Goidts hulpe te viteren naer dyen datter veel en diversche goede burgeren als lieffhebbers van gemeynthe en darmen in hunnen leven nu seer onlanx geleden hebben gegundt en gelegateert seker legaten en anderssins tgene God hun uitherdt heeft gesonden, om binnen dese vryheyt te fonderen stichten en maecken een gasthuysse oft sieckhuysse ende alsoö tvs. sieckhuysse alsnu alreede by de vs schepen gedaen oft begonst syn, soo en hebben wy schepen voor genoempt none ut supra nyet cönnen of willen laeten in het vs. sieckhuysse te crygen een vrouws psoon met assistentie hier van noode wesen om de siecken, in het vs. sieckhuysse te hanteren en regeren naar behoiren, Ende alzoö metter vs. Mayken Foucx, overcomen en vaccordeert inder vuege en maniere hier naervolgende Te weten In den yersten Dat sy buyten deser vryheyt egeenssins en sal mogen gaen sonder ierst en yooral te hebben viöff en consent van schepen deser vryheyt, Ten tweeden Dat sy op de gehuchten (Resortierende onder deser vryheyt nyet en zal mogen gaen sonder ierst en yooral tvs. te kennen gegeven te hebbenaen schepen deser vry-

hey, Ten derden dat sy sal moeten innenemen ontfangen sonder eenige weygering oft refusie alle siecken van wat qualiteyt die syn, oft van wat sieckte die besmet soude mogen syn. Behoudelyck Dtoe van schepen oft ander die schepen Dtoe sullen commiteren versocht syn, Te weten alleenlyck ingeseten deser vryhey mits gaders de geluchten (Resorteren onder de Vryhey) Ten III^{en} dat sy sal schuldig ende gehouden syn sonder eenige delaj oft refusie Dtegens te doen, te gaen by dag en nacht tallen stonden des van noode wesende by alle vrouwen wesen in barens noot als sy van goeden borgeren Dtoe versocht sal worden van wat siekten en hoedanige siekten die besmet mochten syn, Ende sal haer van haren arbeyt Dvan in de redelyckhey laten contentieren, 'en datter moderatien en discretien van schepen, Ten V^o van siecken binnen haeren huysen genesen sal sy haar in de Redelyckhey Dvan laten contentieren naer de qua^t des psoons, maer en mach nyet hooger affnemen oft eyssen als Twintich gulden eens, ten waere het saeck en wil Dattet haer goetwillichycken vuyt gunsten wordde geschoncken, en dat al tsamen ter moderatien en ter discretien van Schepen, « Ten VI° dat sy van siecken die binnen den sieckhuysen afflych geraecken te comen, sal hebben en behouden deen helft van alle de cleederen en dander helft tot behoeff van Gasthuysen oft sieckhuysen « Ten VII° dat sy van buyten dese Vryhey egeene psoon van wat qua^t die syn en sal mogen aenveerd en sonder ierst en vooral te hebben vloff en consent van schepen, « Ten VIII° dat sy maeycken tot haeren man in tyde van noode sonder cost oft last van vryhey noch een vrouwspsoon sal moeten tot haeren particulieren cost en last crygen, en dat alsulcks Dsy haer op soude mogen betrouwen, en die Vryhey van soude wesen gedient, Ten IX° dat sy de vuylicheyt van siecken wel bedecke datter egeen clachte van gebueren van en comen Ten lesten dat sy sal moeten visiteren Dsy van borgeren toe vsocht sal worden en dat naer haere beste kennisse en conferentie sonder eenige dissimulatie vs. Om alle welcke, voors. Articulen en pointen goddelyck en deugdelycken tonderhouden soo heeft sy aen handen van Joncker Philips Clockman schouteth haeren eede lyffelyck Domre

aen heyligen gedaen vercleert en geaffirmeert de vs pointen naer haere conscientie weten en kennisse in alle hare leden tonderhouden, Waer voor haer de vs. schepen vuyt naeme van Vryhey hebben geloofd en geloven mits dese, haer, haeren tegenwoirdigen man en haeren tegenwoirdigen sone te houden vrye van poorterye en van alle scheloth schattinge en inpositien hoedanich die mogen syn soo lange sy sullen syn in den dienst van Vryhey. Dboven hebben de vs schepen haer noch geloofd alle jaar bij de Vryhey te doen vuytterycken voor een jaerlycx pensioen de som van Een hondert en vyfentwintich gulden eens tot XX S stuck en alle vierendeel jaars Dvan een vierendeel van vs. somme te betalen, en dat dueren alleenlyck soo lange sy in dienst van de Vryhey wesen sal » Ten anderen dat de Vryhey haer sal moeten indempneren costeloos en schadeloos van alle peryckel oft sy int gaen op de gehuchten by eenige siecken, daer haer Cod af wil behoeden eenige soldaten oft andere quaeldoenders werdde geapprehendeert, Idem noch moet de Vryhey haer doen voor haers stoken soo lange sy sieken heeft en anders nog lamelycken brandt, sonder meer mits allen den welcken, geloven tvs. is.

In kennisse ut supra.

Aldus gedaen en veraccordeert den XIX Mayo 1584.

De burgers, welke voor hunnen dienst als zaakgelastigden voor de Vrijheid, door de soldaten in dit jaar zijn gevangen geweest, zijn de nagenoemde : 1° Jeronimus Vekens, gaande naar Lier, te Herenthals in hechtenis genomen, en voor zijn losgeld betaald 1° XXXIII^{rg}. XV st. (134-15). 2° Peter Schotelmans, gaande naar Herenthals, om sauvegarde te verkrijgen voor de Vrijheid, onder den weg aangehouden, en voor losgeld betaald 1° LIII^{rg}. (154- ») en 3° Peeter Pelsers, gevangen zittende op het

kasteel te Vosselaer, aan den kapitein Cirrourt voor verterde kosten betaald XLVIII Rg. 1 st. (144-11).

Voor reiskosten van boden en gidsen, gezonden naar : Hoogstraten, Steenberg, Lier, Weerdt, 's Bosch, Loenhout, Beeck, Helmont, Vessem, Antwerpen, Eindhoven, Rethy, Tongerlo, Lillo (in 't leger), Herenthals en Eeckeren, betaalde men 99 rg. 9 stuivers.

Den 21—24 Maart en 14 Juni betaalde men aan de kapiteinen te Herenthals in garnizoen, voor de fortificatiën 99 rg. 9 stuivers.

Aan den kapitein Conte Nicolo Cesis te Lier voor contributie werd er den 1° Maart, 4° April, 26 Juli, 3, 9 en 26 Augusti 1584 betaald in het geheel eene som van 2925 rg. 11 stuivers.

Den 14° April gaf men aan Peter Nuyts voor zijnen dienst, gedaan voor de Vrijheid in het leger van Zijne Majesteit voor Westerloo 8 rg.

Op 27 April betaalde men aan verschillende voorlieden voor hunnen dienst gedaan bij den Graaf Charles Van Mansfelt 77 rg.

Voor het vrijhouden van soldaten die gevangenen van Hoogstraten naar Turnhout hadden gebracht, verschoot de schepen Nicolaas Verelst 3 rg. ; en voor onkosten van krijgslieden, komende uit het leger voor Lillo, betaalde men aan Alith Lemmens 2 rg. 2 stuivers.

De kosten van den legerwagen die men te 's Bosch moest onderhouden, beliepen tot 184 rg.

Op den 21° Juli 1584 verkreeg men van den Prins Alexander van Parma in zijn kamp te Beveren eene *sauvegarde*, waarvan den inhoud luidt :

Alexandre Prince de Parma et de Plaisance Lieutenant Gouverneur et C^{ne} gnal &c.

A Tous Lieutenants Gouverneurs chiefz Coronelz Cap^{nes} Enseignes fouries et autres gens de guerre du Roy Monseigneur tant de piedt que de cheual de quelque nation qu'ilz soient Justiciers officiers et subiects de sa Ma^{te} qui ces presentes verront salut, scavoir faisons que nous pour auleuns bons respects a ce nous monnans nous avons prins et mis prenons et mettons en nre protection et sauvegarde speciale la franchise de Tournout nous ensamble les mannans et inhabitants avec leur femmes enfans serviteurs servantes bestiaux grains fourrages despoules et aultres leurs biens quelconques. Que voulons et entendons estre francq et reservez de toutes foulles domages et oppressions ensamble de tous logemens de gens de guerre, Nous mandous et de la part de sa Ma^{te} commandons a chacun de vous endroict soy et si comme a lui appertiendra que si vous ou auleuns de vos gens y estes logez sans ordre nre ou du chief de l'armee en desloger incontinent et faictes desloger tous aultres, a pene d'encourers l'indignation de sa Ma^{te} et la Nreet estre puniz exemplairement comme infracteurs et contempliers de noz sauvegardes et commandemens.

Cet afin que de ce personne ne puist pretendre cause d'ignorance, avons consenty et accorde consentons et accordons que lon puist et pourra mettre et asseoir noz bastons blasons et penonceaux armoyez de nos armes aux advenues et entrees de la sus de franchise de Turnout ensamble aux hameaux en dependans d'icelle franchise, car ainou nous plaist il de par sa Ma^{te} Donne au Camp Beveren ce vingt ungiesme jour du mois de Juillet XVc octante quatre

(Signé) Alexandre

Par Ordonnance de Son Alteze
(Signé) Parnier

Aan den heer Jan Walschaert, secretaris der Vrijheid, die in Augusti en September in het leger van Z. H. de Prins Alexander van Parma was gezonden, werd eene belooning van 33 rg. verleend.

Bij het lezen der navolgende Extracten, getrokken uit eene rentmeesters rekening over de jaren 1584 en 1585, zal men zich kunnen overtuigen, dat de Officieren van het Spaansch leger weinig eerbied voor de *sauvegarde* en voor hun opperhoofd droegen, en zijne bevelen niet goed uitvoerden.

1. Op den XIII September betaelt aen een bode van den Capⁿ Conte Nicolo Cesis van Herenthals bet. XX st.
2. Den XV September aen Hofmeester van Sr Christeau Capⁿ van een Comp^{ie} peerden en conducteur van sekere vier benden peerden die conduiseeren sekere pioniers naer Lillo, om de voorschreve troupe de Vryheyt te doen passeren de som van 1c XLIIII Rg. XII st.
3. Ten selven daghe betaelt aen Lieut^e Herigon op rekening van maentlycke contribution 11c XXXV Rg.
4. Op den XVIIe September betaelt aen de biersdragers van negen tonnen biers te draghen opt Casteel alhier XIII st.
5. Op den XX September betaelt aen een bode comende met brieven vuyt den leger VIII st.
6. Op den XXVe September 1584 betaelt aen Comp^{ie} van Capⁿ Conte Nicolo Cesis 11c Rg.
7. Op den XXVIIIe September betaelt ter ordonn van schepen aen Michiel Sykens Cum Suis op rekening van heure gagien van kerren in den leger voor Lillo XXXVI Rg.

- Op den XIIIe October id. aen Sykens en Adriaen Vueghs voor id. id. XVIII Rg.
8. Op den XXXe September gesonden en betaelt aen Conte Nicolo Cesis in den leger tot Stabroeck 1c XV Rg. IV st.
  9. Den XVe November 1584 werd de cavalerie bij de burgers gelogeert. de officieren op 't Casteel. Eenen Capiteyn met zyn familie van 23 tot 27 November by Alith Lemmens, alsook zyn fourier, major en knechts.
  10. Op den XXIIIe Novembris 84 betaelt aen fourier Vergara voor dat hy de molders en Smets int accomodoren en logeren van crychsvolk thenwaerts wilde behouden VIII Rg.
  11. Op den XXVIIe November 1584 betaelt aen Fredricq DGent Symonss^e ter zaecken van sekere vterde costen tsynen huysverteert by de ghene die de vs. Gouverneurs huysvrouwe Piramus tot Diest hadden ghaelt IX Rg.
  10. Op den XXVIIe November 1584 betaelt aen Frederick DGent Symonss^e en hans Hulsmans van zekere hoy te voeren in den Leger tot Stabroeck tsamen XXX Rg.
- Item betaelt van verteerde costen by den chev^r Gigoigne ten huysen van joncheer Ph^{is} Clockman van XIX Octobre tot den XXVIe beyde inclus tsamen by consent van Schepenen XXXIIII Rg. 1 st. 1 blanc.
- Item betaelt aen Jan Vueghs en Michiel Vloemans op rekening van hennen dienst int kerren voor Lillo LX Rg.
- Item heeft de rentmeester betaelt aen verscheyden pioniers gedient hebbende in den Legher voor Stabroeck, behalvens tgene sy in den leger ontfangen hebben 1c LXXXIIII Rg. X 1/3 st.
- Op den VIe December 1584 betaelt aen Jan Wuyts ter saecke van synen dienste Cum Suis gedaen met wagen en peerden in dienste van syne Ma^t op Maastricht den tyt van XXV^{tie} daghen LII Rg. X st.

Item betaelt voor de verteerde kosten van sekere soldaten die de Chevr Cigoigne geconvoeert hadden IX Rg. XV st.

12. Van 1 tot 20 Decembris voor verteerde kosten door den Auditeur Graal met zyn familie en 5 peerden betaelt aan Hendrik Jacobs XIII Rg.

13. Op den V^o Decembris 84 betaelt aen henr. DGent vorstere deser Vryheyt ter saecken van verteerde kosten by zekere spaensche soldaten tsynen huysen verteert, als wesende aldaer ten huysen van wegghen zyne hoocheyt gevangen geset, om dat sy sonder paspoorte waeren gaen loopen vuyten leghere LXXII Rg.

Item betaelt aen Jöncheer Ph^{is} Cloeman (1) ter saecken van zekere vteerde kosten by den Chevr Cigoigne tsynen huysen verteert tot laste van Vryheyt betaelt XXII Rg. 5 st.

(1) Schouteth

Voor het onderhouden der companiën ruitery Lanciers, en *arquebusiers* van den prior van Hongariën en de compagnie ruitery van den Commissaris-Generaal Cigoigne van 25 November tot en met den 5° Januari 1585, heeft de Vrijheid Turnhout moeten betalen 5818 gulden 9 stuivers.

1684.

Wij achten het niet on gepast hier aan te halen, wat er in 1684 te Turnhout geschiedde.

De Wethouderen besloten, om in de noodwendigheden van den oorlog te kunnen voorzien, den 1° Januari het innen van twee beden af te lezen; op 6 Februari drie; op 16 April twee; op 11 Juni twee koningsbeden en vier lastbeden, en den 7 September nog vier lastbeden.

In Januari verkocht men volgens het spijker van Antwerpen: de tarwe aan 4 gulden 8 st., de rogge aan 3 gulden 1 stuiver, de garst aan 2 gulden 8 stuivers, de haver aan 1 gulden 10 stuivers en de boekweit aan 1 gulden 18 stuivers per veertel.

Den 27 Februari moest het kwartier van Antwerpen leveren 150 *Remontpaarden*. Het land van Turnhout was daarin betrokken voor 28 paarden, te weten:

Turnhout	voor	7
Arendonck	"	2
Weelde	"	2
Poppel	"	2
Ravels	"	1
Baerlehertog	"	1
Merxplas	"	2
Vosselaer en Boersse	"	2

Gierle	voor	2
Lille	"	2
Wechelderzande	"	1
Rumpst en Boom	"	4

Op 8 Maart werd Mr Pauly gelast voor de Vrijheid te betalen 3064 gulden 6 stuivers aan den franschen Intendant, liggende te Maubeuge, voor contributie van de Vrijheid, welke deze onder bedreiging van militaire executie eischte.

In dezelfde maand betaalde men voor de onkosten van eenige ruiters van den Drossaard van Braband, 47 gulden 7 stuivers.

Den 16 April werd de rentmeester, Joris Claessens, gemachtigd 6000 gulden op zijn crediet te lichten, en insgeijks den 6 Augusti nog voor 5000 gulden.

De Accijns op de bieren werd in hetzelfde jaar te Turnhout geheven, volgens de grootte der ketels, bij ieder gebrouwd en op de volgende wijze :

De brouwerij van Matheeuws Empsen		op 6 gulden.	
id.	Jan Van Eynde	" 5	"
id.	Pieter Meurs	" 4	"
id.	Peeters-Cleymans, jong ⁿ	" 5	"
id.	Jan Van Heuvel	" 3	" 15 st.
id.	Adriaen Hermans	" 3	" 15 "
id.	Wed ^e Peeters Van Laer	" 2	"
id.	Mathys-Vos	" 3	" 5 st.
id.	Adriaan Jespers	" 3	"
id.	Peeter Vanvessemen	" 1	" 17 "

De brouwerij van Wouter Dewilde		voor 1 gulden 10 st.	
id.	Nic. Roeffens (Heizijde)	" 1	"
id.	Jan Diercx	" 1	" 15 "
id.	Guilliam Verhaegen	" 1	" 15 "
id.	Jan Wouterste Oosthoven	" 1	" 5 "
id.	Paulus van Antwerpen	" 2	"
id.	Adriaan Vueghs	" 1	" 10 "
id.	Geeraart Cuylaerts	" 0	" 5 "
id.	Adriaan Dielens	" 1	" 4 "

De Accijns op de buitenbieren, het vee (geslacht) en het gemaal werd verpacht.

Men betaalde in de maand Mei, voor het maken van nieuwe lastkohieren en voor onkosten van *carroypaarden* 117 gulden 14 stuivers.

Idem in Juli, voor het houden van 6 ruiters van de lijfwacht van den Markgraaf de Grana, 6 gulden; voor het leveren van een ton bier aan het regiment van den colonel Wynbergen, 5 gulden 10 stuivers; voor 15 pond kricken vereerd aan den Grave van Nassau 1 gulden 10 stuivers, en 31 koppelen kapuinen, vereerd aan vrienden, 85 gulden 10 stuivers.

Aan de ingesetenen van Schoonbroeck en Roy, voor schadevergoeding aan hunne granen veroorzaakt door de Hollanders, die in het Arendoncksbroeck waren gekampeerd, alsmede voor het houden van ruiters en paarden, had men eene uitgave gedaan van 197 gulden 18 stuivers,

en voor twee tonnen bier, welke men had geleverd aan een regiment soldaten die aan het Moddegoir waren gekampeerd, 14 gulden.

In de eerste dagen van October werd den peis (vrede) tusschen de koningen van Spanje en Frankrijk, te Turnhout, met de groote klok bekend gemaakt.

In dezelfde maand werd het kwartier van Turnhout met eene zware contributie belast, te weten :

Turnhout,	moest opbrengen	7576	gulden	16	st.
Arendonck,	" "	1797	"	12	"
Wechel en Vlimmeren	" "	1740	"	0	"
Lille,	" "	2428	"	16	"
Gierle,	" "	2894	"	8	"
Baerlehertog,	" "	1905	"	12	"
Beersse,	" "	2083	"	4	"
Vosselaer,	" "	1008	"	0	"
Merxplas,	" "	2364	"	0	"
Wilmarsdonck,	" "	2755	"	7	"
Rumpst,	" "	4224	"	0	"
en Stabroeck,	" "	3374	"	8	"

Voor het vrijhouden van den heere Van Parys, rentmeester, met zijne zonen, knechten en paarden, betaalde men aan de weduwe van Willem Van Alphen, 43 gulden 16 stuivers.

Den 3^e November werd de secretaris Proost gelast aan

Hare Hoogheid de Hertogin van Zimieren den navolgenden brief van *Congratulatie* te schrijven :

« Doorluchtige hoog geboren Vorstinne, genaedighste Vrouwe,

« Den gebortedag die den goeden Godt. aen Haere Hoogh^t uit den hemel ghelieft heeft toe te seynden verwekt ons den selven met « ongemeynen iver ende liefde daer over Haere Hoogheit te comen « gaetuleren met een Manufactuer van lynwaet, synde het beste dat « hyer oot is gheweest te becomen, biddende dat het selve plaetse « mach crygen onder de presenten op de voorgenoechden dach aen « Haere Hoogheit opgeoffert.

« Wy bidden den selven Godt dat hy haere Hoogh^t wilt geven veel « jaeren levens in goede gesontheyt (op dat wy van soo een moeder- « lycke sorghe en protectie niet en worde ghepriveert) ende geven den « sinne van haere onderdaenen met haere presentte te verblyden op « dat sy haest met effecten wtwerken ende thoonen dat sy syn.

« Dooluchtichste hooghgeborne Vorstinne, ghenaedichste Vrouwe,
« Haere Hoogh^{ts} alderrootmoedichste en alderverobligerste
« dienaeren, die regheerders der stadt en lande van
« Turnhout.

*Ter Ordonnantie der selve
(Get.) Proost S^{ts}*

Door de begrafenissen der personen, die in het tweede halfjaar 1684 met de groote klok plaats hadden, en waarvan wij de namen hierna laten volgen, moet men veronderstellen dat er te Turnhout te dien tijde welvaart was. Deze waren :

Jufvrouw Helena Empsens, Beggijn ;
" Catharina Borchgraeff, "
" Geertruyt Vanderlinden "

Mathijs Govaerts;
Maria Robert, huisvrouw van Guilliam Vueghs;
Joanna Huygaert, wed^e van Michel Riguet;
Jufv. De Roye, huisvrouw van den Advokaat Mallans;
Joanna Maria Claessens, Beggijn;
De huisvrouw van Mattheus Empsens;
De Advokaat Joannes Mallans;
De moeder van den eerw. heer Deken van 't Capittel;
Catharina Van Thielen;
De eerw. heer Paulus Rubbens (zoon van den beroemden schilder), begraven in de Gasthuiskerk;
Dymphna Moonis, huisvrouw van Melchior Vueghs;
Anna Van Thielen, jonge dochter;
Jufv. Vanderstappen;
Marten Stevens;
Laureys Reyms;
Wed^e Nicolaas Loomans;
Dielis Verschueren.
De namen van de beggijnen met de tweede klok begraven, waren :

Maria Van Heyst, Geertruyt Jansen, Macyken Lauwers,
Anna Van Schaluynen, Maria De Roy, Peereyntien Van
Giels, Macyken Gastmans, Anna Lybrechts en Elisabeth
Valenteyns.

Op 29 December werd de Vrijheid nog, op de aanmaning der staten van Brabant, genoodzaakt aan den rentmeester van het kwartier van Antwerpen te betalen voor de fransche contributie, 146 gulden 2 oorden.

1784.

Den 21^e Maart wierd te Turnhout afgekondigd het Keizerlijk plakkaart van 9 Februari te voren, verleende : *volle vrijheid aan alle meesters, ontvangen in eenig ambacht, van zoo veel werkgasten te gebruiken als zy het geraden vonden.*

Denzelfden dag herinnerde men : 1° de Keizerlijke Ordonnantie van 9 Juli 1783 voor het begunstigen en het meer en meer aanmoedigen van de Nationale Visscherij binnen de Nederlanden aan zijn gebied onderworpen; en 2° die van 29 December betrekkelijk de militairen, welke plichtig waren aan gemeine misdaden, en die welke als *incorrigibel* zijnde, den 31^e Maart te voren uit den dienst waren afgedankt.

Op 30 Juni werd den genaamden Haar, een vagebond, voor wederspanningheid, uit het land van Turnhout gebannen.

In dezelfde maand werd te Turnhout afgekondigd : 1° een Keizerlijk bevel wegens de ziekte van het hoornevee die te Leuven en in deszelfs omtrek heerschte; 2° Een keizerlijk decreet betrekkelijk de vergoeding der *rations* en logementen der troepen; 3° Eenen omzendbrief van den Markgraaf van Antwerpen, nopens het leveren van hooi, strooi, haver, karren en wapens aan de troepen zijner Majesteit.

Bij brief van 13 Juli vroeg den heer F. E. Van Gastel

(een Turnhout), Substituut Procureur Generaal van Brabant, aan de regering der Vrijheid, inlichtingen over den aard der tegenwoordige gesteltenis van de stichting of oprichting van het College te Turnhout (1) toebehoord hebbende aan het vernietigd klooster van Corsendonck.

Hij zegde gelast te zijn hiervan kennis te moeten geven aan het comiteit der Religiekas.

Den 26^e der voormelde maand werd te Turnhout afgekondigd, het Keizerlijk Edict van 24 juni te voren, verbiedende voor de behoudenis der gezondheid, de doode lichamen te begraven in de kerken en kerkhoven der steden; in de kerken der dorpen ten platten lande werd dit insgelijks verboden. Met 1^e November moesten de dooden, zonder onderscheid van personen, op eene hiervoor aangewezen plaats begraven worden.

De Wethouders besloten den 28^e Juni, hiervoor aan te wijzen een stuk land, ter grootte van 200 roeden in het Lokerakker, een groot kwartier van de kerk, gelegen. Men zoude aldaar ook eene bidkapel bouwen.

Den 2^{den} Augusti en den 21^e September werden J. Devisscher en Nol Wyns, luikenaar, twee gevaarlijke vagebonden, voor eeuwig uit het land van Turnhout gebannen.

De Wethouders der Vrijheid besloten op 10 Augusti, van 11 reële, en 39 personele beden te doen aflezen om hunne uitgaven te kunnen dekken.

(1) Dit Collegie heeft bestaan in den hof der middelbare school in de Begijnestraat.

Bij Staatsbrief van den 18^e derzelfde maand, stond men aan de Wethouders van Turnhout toe, in plaats van alle acht dagen, slechts iedere maand de prijzen der verschillende granen op te geven.

Op den 3^e October wierd de bijvoeglijke declaratie aan het Edict van 12 Februari 1739, nopens de libellen, schimpingen en oproerige schriften te Turnhout afgekondigd.

Den 7^e November werd te Turnhout ook afgekondigd het keizerlijk plakkaat van 28 September 1784, rakende de huwelijken inhoudende onder anderen, dat het recht van te vonnissen over de geschillen wegens het huwelijk uitsluitelijk aan de wereldlijke rechters toebehoorde; dat de huwelijken der kinderen onder de 25 jaren, zonder de toestemming der ouders, voogden of oppervoogden van geener waarde waren. Het bevatte nog andere beletsels, en schreef voor: dat de dispensatiën aan den Souverein moesten worden gevraagd.

Bij Staatsbrief van 9 November zond men aan de Turnhoutsche Wethouders een afdruksel van de aanstelling en gegeven Keizerlijke en Koninklijke volmacht aan Mr Cornet de Grez, raadsheer in den finantie-raad, als Commissaris-Generaal, voor al wat betrof den onderhoud en beweging der troepen van Z. M. in dit land verzameld.

Den 26^e derzelfde maand maakte men te Turnhout, ter puien kenbaar, dat de Staten van Brabant eene boete van 10 patacons zouden toepassen, aan alle diegene welke in foute bleven, paarden en karren te leveren voor den krijgsveld.

Op 28 November werd in de Vrijheid afgekondigd, het decreet van den Souvereinen Rade van Brabant van den 29^e Januari van hetzelfde jaar, wijzigende het zoogenaamd *poilersrecht*. Bij dit decreet werd bepaald : 1° Dat voortaan de afboorlingen van de stad of Vrijheid Turnhout, aldaar komende wonen, en eenen stiel willende uitoefenen, zouden moeten betalen voor genoemd recht 100 gulden, te verdeelen volgens het reglement van 31 December 1740, zonder gehouden te zijn van borgstelling ten profijte van de tafel van den H. Geest; en 2° Dat de afboorlingen van de stad of Vrijheid Turnhout, aldaar verkregen hebbende het recht van *Incolaet*, ende willende uitoefenen eenigen stiel, onderworpen aan genoemd recht, zouden volstaan, mits betalende 50 gulden, waar uit de Schouteth zoude genieten 20 gulden en de gemeente 30 gulden.

Den 5^{den} December kondigde men te Turnhout af het Keizerlijk plakkaart verbiedende eenige presenten aan te bieden aan de beambten van den Staat, en aan deze laatste van dezelve te aanvaarden; den 10^{den} derzelfde maand, eene bekendmaking rakende eene lichte van *recruten*, en op den 12^{den} een reglement wegens het onderhoud der behoeftigen in de zeven kwartieren van Antwerpen dd^e 1 December te voren; en 2° Het decreet van den Souvereinen Rade van Brabant, over de wagens, karren, paarden en andere leveringen.

Den 18^{den} derzelfde maand werd F^{cois} Dockx, als bode op Brussel aangesteld om alle weken des woensdags 's morgens te vertrekken met zijne karren en paarden langs Lier en

Mechelen, en alle brieven, pakken, koopmanswaren, die hem ter hand zouden worden behandigd, getrouwelijk te bestellen voor den ordinair loon en salaris. Genoemden Dockx legde vervolgens in handen der Wethouders den vereischten eed af, en men gaf hem een vrijgeleide, ten einde *ongemol-lesteert* met zijne karren, paarden, brieven, goederen en effecten veiliglijk te kunnen passeren. Aan denzelfden werd ook den vrijdom vergund van alle logementen van oorlogsvolk, van de *patroulie* of burgerlijke wacht, tenzij den nood het anders vereischte, zonder vrijdom te kunnen *pretenderen* van eenige gemeente bedieningen, uitgenomen van colector, voorwaarden op welken voet hij bovengemeld ambt aannam.

Volgens eenen omzendbrief van den Markgraaf van Antwerpen, moest men den 28^e der voormelde maand, nauwkeurige lijsten opmaken van het hooi, strooi en aard-appels die zich in de gemeenten bevonden.

Op 29 December werd er te Turnhout een keizerlijk plakkaart afgekondigd, wegens het invorderen van het recht op de *chaisen* (cheesen) en koetsen.

In 1784 werd er insgelijks eene opneming der honden gedaan. Volgens deze opname waren er op het toenmalig grondgebied 222 honden, waarvan 114 binnen, en 108 buiten de stad.

Het klooster van Corsendonck bezat 3 honden;

De hoofdschouteth had er insgelijks 3 en de heer Vermanden, eigenaar en bewoner van Den Blijk (thans het eigendom der familie Boone), op de Heizijde, bezigde er 2,

Men bestatigde dat 25 inwoners, sedert de laatste telling, zich van hunne honden hadden ontmaakt.

In dit jaar wilde Keizer Joseph ook de Hollandsche Republiek dwingen de Schelde te openen (vrijmaken), Maastricht af te staan, en eene verandering aan de grensscheiding te maken.

De Hollanders weigerden uitdrukkelijk hieraan te voldoen, en beriepen zich op de traktaten van Munster en Utrecht. Hierop deed de Keizer den 28° Augusti eene Brabandschë kanonneerschuit, onder het bevel van kapitein Van Iseghem, uit Antwerpen zeilen en de Schelde afvaren, zonder de vlag te strijken en zonder het onderzoek te laten doen. De kanonneerschuit werd door de Hollanders beschoten, en in beslag genomen. Een ketel, die zich op het Brabandsch schip bevond, werd door het geschut doorboord; feit, welk aan deze krijgsverrichting den spotnaam gaf van: *Ketel Oorlog*.

De Keizer door deze krijgsdaad verbitterd, verklaarde dat hij er wraak over zoude nemen, en bevoel hiertoe groote oorlogstoebereidsels. Ondertusschen, en eer de zaken verergden, bood Lodewijk XVI zich als bemiddelaar aan, en de vrede tusschen den Keizer en de Hollandsche Republiek werd op den 8sten November 1785 te Fontainebleau gesloten.

De Hollanders behielden de Schelde, het Zwijn, het Sas van Gent en Maastricht, maar zij stonden de sterkten van Lillo en Liefkenshoek aan den Keizer af, en betaalden bovendien eene schadeloosstelling van 9 1/2 miljoen guldens.